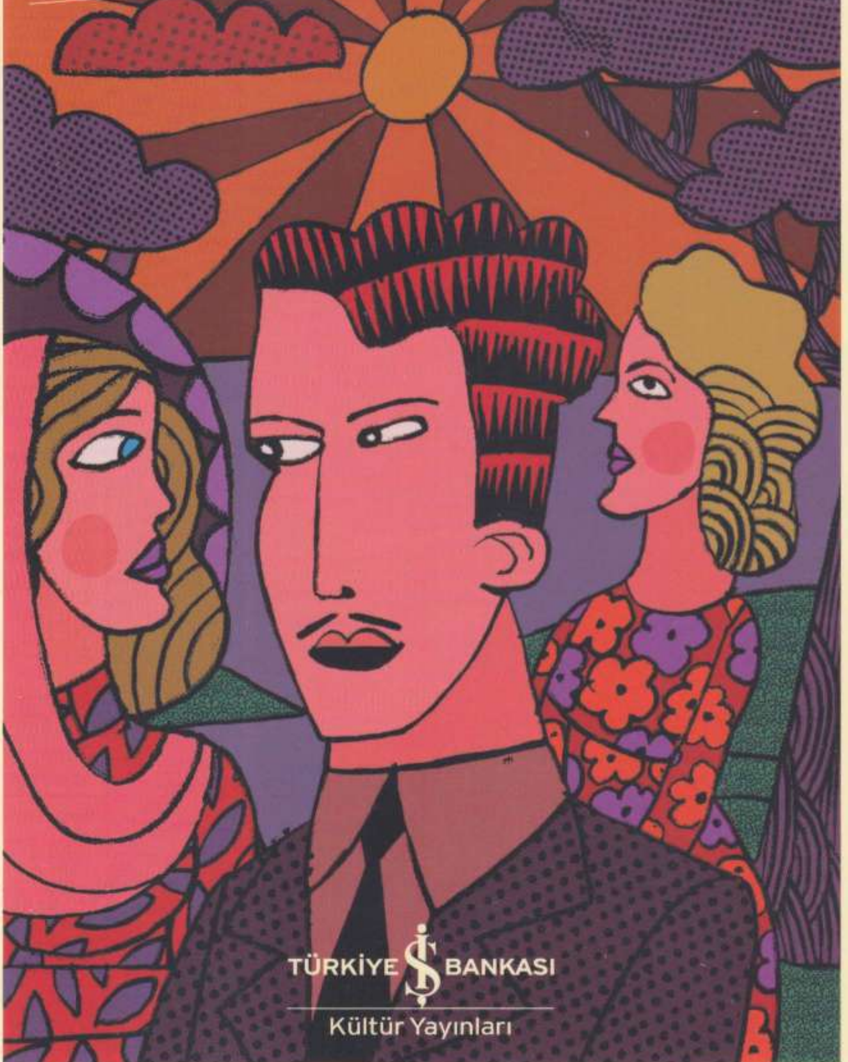
TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 56

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ DİZİSİ

MEHMET CELAL
KUŞDİLİ'NDE

UYARLAMAYA KAYNAK ALINAN ÖZGÜN ESER
MEŞRUTİYET MATBAASI, İSTANBUL
1910

Sertifika No: 40077

EDİTÖR
HACER ER

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

SON OKUMA
NURAY BÜYÜKDAĞ

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: AĞUSTOS 2021, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-554-6

BASKI
DÖRTEL MATBAACILIK SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
ZAFER MAH. 147. SOK. 9-13A ESENYURT İSTANBUL
Tel. (0212) 565 11 66
Sertifika No: 40970

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLAYAN: NURİ AKBAYAR

1950'de doğdu. Mekteb-i Mülkiye'de okudu. Elli yıla yakındır yayın dünyasında. Bunun on beş yılı ansiklopedilerde geçti. Sekizi telif yirmiyi aşkın çalışması yayımlandı. Serbest olarak çabalarını sürdürüyor.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 56

Roman

kuşdili'nde

MEHMET CELAL

Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Nuri Akbayar

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Mehmet Celal Üzerine

Mehmet Celal unutulmuş bir yazar. Şiirleri, uzun hikâyeleri, romanları 1800'lerin sonuyla 1900'lerin başında Osmanlı okurlarınca büyük bir ilgiyle karşılanmış. Cumhuriyet döneminde, ölüm tarihi 1912 olan Mehmet Celal, artık büsbütün hatırlanmaz olmuş. Oysa bir sanat çabası, ancak gündemde tutulduğunda sağlıklı değerlendirmelerin konusu olabilir.

İsmail Habip Sevük, *Edebi Yeniliğimiz*'de Mehmet Celal'den şöyle bahsetmiştir:

"Servetifünun edebiyatı kendisinden hariç olanlara geri nazariyle bakar. Çünkü Servetifünuncular garp edebiyatını temsil ediyorlardı. Bu en muasır ve en mütekâmil edebiyattı. Bunun haricinde kalanlar ise, ya tamamen ya kısmen, şarka bağlı olanlardı, zaten kendilerinden evvelki Tanzimatçıların en büyük kusuru da böyle şarktan tam manasıyla kurtulamamalarında idi. Servetifünun'a muarız olanlar da iki nevi idi. Bir kısmı Hacı İbrahim Efendiler gibi koyu şarkçı ve koyu Arapçı idi, bunlarda ne medeni teknikten, ne milli kültürden eser vardı; onlar hem asrın hem milletin adamı değildiler. Diğer bir kısmı ise öyle koyu şarkçı değildir; fakat Servetifünuncular kadar garp tekniğine de vâkıf bulunmuyorlar; bunlar yarım yeniler yahut yarım eskilerdir. İşte Mehmet Celal, Servetifünuncular nazarında bu neviden bir sima idi!

Fakat şimdi şunu biliyoruz ki Servetifünuncuların bu nevi muarızlarında mutlaka bir kıymet vardır, milli kültür

itibariyle bir kıymet. Vakıa bunların nazmında Fikret'in asri tekniği, şiirlerinde Cenap'ın en modern hayalleri, mensurelerinde Mehmet Rauf'un mütekâmil muvaffakiyeti, romanlarında ve hikâyelerinde de Halit Ziya'nın üstadane manzarası yoktur. Lakin bu noksanlarına rağmen onlarda Servetifünunculardan daha ziyade bizim olan ve bize yakın olan bir kıymet vardır. İşte Mehmet Celal de bu noktadan tetkike değer.

Servetifünuncular onu çok fazla hırpaladılar. Hüseyin Cahit, Mehmet Celal'e yaptığı bir hücumda, onu, edebiyat malzemesi muayyen maddelerden mürekkep zavallı bir zaruret gibi tasvir ediyordu. Mehmet Celal'in muayyen bir reçetesi vardı. Bu reçetede "Venüs, İlâhe, Mehtap, Encüm, Güneş, Olimp..." gibi kelimeler ve teşbihler depo edilmiştir. Mehmet Celal o reçetedeki bu hazır kalıp şeyleri alır, onları arka arkaya sıralar ve yaptığı şeyi mensure veya şiir oldu sanırdı. Mehmet Celal'den, Cahit'in bu hücumunu haklı gösterecek, istediğimiz kadar misal bulabiliriz.

Mehmet Celal'i böyle yalnızca menfi cepheden alınca misalleri sahifeler ve sahifelerce doldurabilir, onu istediğiniz gibi hırpalamakta haklı olduğumuzu gösterebiliriz, fakat onu sırf bu cepheden görmek haklı bir görüş olmaz. Düşününüz ki o mütemadiyen yazdı, bir günde birkaç şiir çıkaracak, günde bir iki hikâye vücuda getirecek, Boğaziçi vapurlarında bir iskeleden diğerine giderken manzumeler ibda ediverecek kadar mütemadiyen ve mütevaliyen, nesir diye, hikâye diye, eski tarzda nazım, yeni tarzda şiir diye, tükenmek bilmez bir veludiyetle, hiç durmadan, hiç yorulmadan ve kendini de hiç yormadan yazdı durdu: Bu kadar yazı içinde elbet istediğimiz kadar çerçöp bulabiliriz!

O, hikâyelerinde ve nesirlerinde fazla şairliğe kaymak gibi bir noksanlık gösterip durmaktadır, tahkiyelerinin tekniğinde Namık Kemal'den ve onun mukallidi olan Vecihi'den ileri gidemediğini söyleyebiliriz, lakin bu basit teknikli, bu şairane edalı, bu iptidai manzaralı hikâyeler içinde bizim olan, bizim hayatımızı aksettiren, bulutlarda değil toprak üstünde gezinmiş bir kimsenin ihtisaslarını yaşatan bir öz vardır.

Mehmet Celal'de noksan kalmış bir dışla oldukça öz tutmuş bir iç vardır. O dışın irfanı az, bu özün tahassüsü fazla idi. Kafasının kalbi kadar dolu olmayışı onu tam bir muvazeneden mahrum bıraktı. Zamanında onu bir hiç gibi görenler, onun dıştaki yoksulluğuna aldandılar. Şimdi onda kıymet görüşümüz de onun içine bakışımızdandır."[1]

1 İsmail Habip Sevük, *Edebî Yeniliğimiz*, İkinci Kısım, Devlet Matbaası, İstanbul, 1932.

1

Herkesin tatlı uykuya daldığı sabahın o kadar erken bir vaktinde sokak kapısının çıngırağı çınlaya çınlaya aksettiği için henüz uykudan uyanmış, yine dalmış olan Refet, karyolasında doğrularak bu saatte kimin geleceğini düşünerek:

— Kapıya bakın! diye haykırdı.

Böyle erkence gelen, arkadaşı Remzi'ydi.

Refet onu karşılayarak:

— Hayrola, dedi, böyle erken?..

Remzi gülümseyerek:

— Akşam ne konuştuğumuzu unuttun mu?

— Ha, sahi! Gezmeye gidecektik, değil mi?

— Ya!

— Öyleyse odaya gel de bir yer seçelim.

Cerrahpaşa'da Marmara'ya bakan, oldukça köhneleşmiş görünen bu konağın selamlık[1] odasında karşı karşıya oturdular. Gezecek bir yer seçmeye başladılar. Remzi:

— Nereye gitsek?

— Çırpıcı'ya![2]

— Sevmem, Çingene kadınlarının terbiyesizliği o kadar kanıma dokunur ki...

---

1 Eskiden konak, köşk ve evlerin erkeklere ayrılan bölümü; hariciye de denirdi. Genellikle evlerin ön tarafında yola bakacak biçimde yapılır, kapısı doğrudan ana yola açılırdı.

2 İstanbul kara surlarının dışındadır, Veliefendi Hipodromu'nun kuzeyine düşer. Geçmişi Bizans dönemine uzanan mesire 1945 sonrası çevrede kurulan sanayi tesisleri nedeniyle tüm doğal özelliklerini yitirmiştir.

— Veliefendi'ye diyecek yok ya!

— Ha Çırpıcı, ha orası!

— Makriköyü'ne[1] ne dersin?

— Kızgın güneşin altında bir hayat cehennemi geçirmek istersen gidelim derim.

— Ya Ayastefanos?[2]

— Ha Makriköyü, ha Ayastefanos...

— Ya Florya?

— Ayastefanos'un bir mahallesi.

— Ya Çırçır?..

— Mezarlığın loşluğu içinde bir mesire!

— Bentler?[3]

— Keza.

— Göksu?

— Fena mı?.. Uzun da değil. Köprü'den[4] vapura... Derken Anadoluhisarı. Oradan bir sandal. Haydi Göksu.

— Büyükada'ya ne dersin?

— Uzun...

— Haydarpaşa?

— Yanar!

— Erenköy, Maltepe?..

— Kuzum Allah'ını seversen! Bu sıcağın altında solmuş sararmış gibi görünen yerlerin nesine âşıksın?

— Fenerbahçe'de eğlenilemez mi?..

— Sahi! Hadi bugün oraya gidelim.

— Hadi...

Vapur Haydarpaşa iskelesine yanaşacağı sırada iki arkadaş trene binmektense arabayı tercih ettiler. Genişçe bir faytona atladılar, yola düzüldüler.

---

1 Bakırköy'ün eski adı.

2 Yeşilköy'ün eski adı.

3 İstanbul'a su vermek amacıyla Belgrad Ormanı'nda yapılan su bentleri çevresindeki mesire.

4 İstanbul'da Haliç'in iki yakasını, Eminönü ile Karaköy'ü birbirine bağlayan Galata Köprüsü. 1800'lü yılların sonlarında vapurlar Galata Köprüsü'ndeki iskelelerden hareket ediyordu. 1994 yılında tamamlanan ve bugün kullanılan yeni Galata Köprüsü'nde vapur iskelesi yoktur.

Resmini göre göre, yerini işite işite herkese gına getiren Fenerbahçe, bugün hatırı sayılacak derecede kalabalıktı.

Bu kalabalığın akşama doğru izdiham şeklinde görüleceğine şüphe mi var?

Fayton mu istersiniz, kupa mı?..

Viktorya mı istersiniz, öküz arabası mı?..

Hele şu uzunca öküz arabasının içinde oturan aile halkını hiç dikkatten geçirmez misiniz?..

Letafet Kalfa kıçta, büyük hanımefendi yahut hanımnine –arabacıyla omuz öpüşür gibi– en başta! Orta yerde küçük hanımefendi, miniminiler! O miniminiler ki önlerindeki hasır sepetlerden bir türlü elleri ayrılmaz!

Görenek denilen iptilaya kapılarak, borca harca bakmayarak zavallı anne babalarını makineye getirerek birer bisiklet tedarik eden beyefendiler (!) de garip tavırlarıyla –velev yabancılara karşı olsun– gülünç bir tablo meydana getiriyorlar.

Deniz havası, gezintinin tesiri iki arkadaşı oldukça acıktırmıştı.

Bu sırada, terden boğulmak derecesine gelen, "Taze!.." diye haykıran tablakârların nar gibi simitlerinden birer tane alarak hasır ovasında (!) şöyle denize karşı karın doyurmak da fena değil ama serde medeniyet var! Ayıp! Sonra adama ne derler? Mutlaka şu muhteşem ve muazzam otelde yemek yemeli! İkişer kemik pirzolayla yarımşar makarnaya rağbet gösterdikten, bunların üstüne de –tam manasıyla– bulaşık suyundan farkı olmayan nektar birasını da devirdikten sonra geriye kalan bozuklukları da el açıklığıyla orada bırakıvermeli! Ama küçük kayınbirader beyefendi Pazar Alman'dan[1] uzunca bir elbiseye, bundan biraz daha büyük olan küçük hanımefendi de beyazlı kırmızılı bir hürriyet basmasına muhtaçmış!.. Bize ne gerek? Bunlar bizim için ne fayda doğurur?

Güle gûş ettiremez yok yere bülbül inler
Varak-ı mihr ü vefayı kim okur, kim dinler[2]

---

1 Beyoğlu'nun en işlek mağazalarından. Pahalı, iyi cins malların satıldığı Pazar Alman daha sonra Bazar dü Levan adını almıştır.

2 Kâmi'nin bir beyti. Günümüz Türkçesiyle: "Sesini güle duyuramaz bülbül, boşuna inler / Sevgi, dostluk yazılı kâğıdı kim okur kim dinler."

İki genç arkadaş –yarı aç, yarı tok– otelden çıktıktan sonra, tekrar araba halkasına dâhil oldular.

Tam bu sıradaydı ki yanlarından zarif bir kupa aheste aheste geçti. Hakikaten güzel simalara bir çerçeve olan pencerenin arkasında karşı karşıya oturmuş iki kadın, iki arkadaşın dikkatini çekti.

Refet'in tahminine bakılırsa arkadaki henüz açılmamış gonca ancak yirmi bahar görmüş olmalı!

Açık, kestane rengindeki saçlarının çerçevelediği lâtif yüzü koyu, mavi gözler, ince kaşlar, kıvırcık kirpikler, çekme burun, kırmızı dudak, bu kırmızı dudak karşısındakine hitap ederken görüldüğü üzere, muntazam bir sıra inciyle süslenmişti.

Karşısındaki kız ise yanaklarına gölge salan kirpiklerinin arasından önüne bakmasından, kirpiklerinin ucuyla gelip geçeni –şöyle hırsızlama cinsinden– süzmesinden, saygılı bir vaziyette oturmasından anlaşılıyordu ki ya bir halayık yahut beslemeden başka bir şey değildi.

Refet, Remzi zarif kupadan bir türlü gözlerini ayıramıyorlardı. Öyle ki güneş ufuktaki dalgalarda sarı saçlarını yıkarken, turdan birdenbire ayrılan kupanın dönüş yoluna girdiğini anlayan iki arkadaş arabanın peşine düştüler.

Kalamış yolunda, öyle bir zaman, öyle bir tesadüf oldu ki arabalar yan yana geldi:

Küçük hanım biraz serbest, biraz işveli, biraz gülümseyerek baktı. Hizmetçi yahut halayık da hanımın baktığı tarafa doğru şöyle göz ucuyla bir bakış atmaya cesaret etti.

Öndeki araba Kuşdili'ne yöneldi. Bahçe ortasında bina edilen bir köşkün önünde durdu. Kadınlar indiler, küçük hanım ardından gelenlere bakışlar fırlatarak, belli belirsiz gülümseyerek aceleci bir çocuk süratiyle içeri girdi. Onu izleyen araba yavaş yavaş döndü, yorgun atlar süklüm püklüm Kadıköyü'ne doğru yola koyuldu.

Bugünkü talih –mutlak küçük hanımın yüzünden doğmuş olmalı– iki arkadaşa olanca yardımını gösteriyordu: Bunun için tek başlarına sohbet edecek küçük bir kamara buldular.

Refet, kamaraya girer girmez "Vallahi yoruldum!" diye fesini kanepenin üstüne fırlattı. Remzi de ceketinin yan cebinde buruşmuş kalmış olan ipek mendili başının, alnının, yüzünün terleriyle ıslattı.

Refet:

— Aman bayılıyorum, Remzi! dedi.

Remzi arada sırada bir türlü vazgeçemediği latifeye düşkünlüğüne mağlup olarak:

— Ya... dedi. İşte fenalık burada!

— Neden?

— Gelirken yanımıza bir şişe lokmanruhu almalıydık!

— Niçin?

— Baygınlığa birebirdir de onun için! Hatta vaktiyle şairin biri, böyle baygınlığı âdet edinen, şair geçinenlerden birini:

Nerdesin ayvaz? Bana vir bir limon
Baygına zira birebirdir limon!

beytini söyleyerek ayıltmıştı! Dur telaş etme! Şimdi hatırıma geldi: Kahveciye ekşisi çok, şekeri az bir limonata yaptıralım! Fakat bu baygınlık onunla da geçmez sanırım. Bu baygınlık ki minimini elli bir Kuşdili güzelinin gözlerinde daha çok görülüyordu!..

— Adam sen de...

— İlahi Refet! Bu lakayt "Adam sen de" cevabının ne kadar tehlikeli olduğunu –bir gün gelir– sen de öğrenirsin.

— Adam sen de!..

— İlahi çocuk! Karşı konulmaz bir kuvvet karşısında büyülendiğini hissettiğin zaman ben sana öyle bir hakikat söylerim ki o hakikat karşısında:

Bilirim kendi vasf-ı layıkımı
Bana söyletmeyin hakayıkımı[1]

demeye mecbur olursun!

1 Günümüz Türkçesiyle: "Nasıl biri olduğumu ben bilirim / Bana söyletmeyin gerçeklerimi, içyüzümü."

— Adam sen de!..

— Gençlikte, bir kadın, bir oyuncak sanılır. Sonra sevdin mi, sonra onun sesini aramaya başladın mı, onun ayak sesini işitir gibi olmak derecesine geldin mi, sonra ruhunun derinliklerindeki hislerin –senin her arzuna karşı– isyan ederek, "Keşke görmeyeydim, keşke sevmeyeydim..." inlemesiyle üzüldün mü o zaman kalbinin en derin yerinde, bilmem nasıl bir damarın parça parça olduğunu duyarsın.

— Adam sen de!..

— Evet, adam sen de!.. Lakin bu adam sendeler fayda etmez! Dudaklarım, "Adam sen de!" derken ayaklar sendeler. Aşağıdaki uçurum dibi bulunmaz bir girdaptır. Oraya düşmemek lazım! Benim fikrimce, bunlara dikkat etmelisin ve dikkat etmeye de mecbursun!

— Adam sen de!..

— Vay! Haberim yok! Köprü'ye yaklaştık. Vapur halatını attı, iskele uzatılıyor. Biraz sabır. Hemen çıkılamaz. Biraz beklemeli.

— Burası doğru!

— Burası doğru ama bende de bir merak var. Bir kimseye dokunmadan şu vapurun –potinler yırtan, ayaklar ezen– iskelesinden(!) bir türlü bir yana geçemem!

— Evet, ama sallanıyoruz! Farkında mısınız? Hava lodos.

— Halbuki poyraz gibi.

— Neden?

— Beni üşütüyor da ondan!

— Öyleyse hava yıldızdan geliyor!

— Demek oluyor ki pupa yelken!

— Neme lazım, yine midem bulanmaya başladı? Ben denizin lodoslarına alışık değilim! Çıkalım azizim, çıkalım!

***

Cennetten bir yer... Ağaçlar küme küme... Sular çağıl çağıl... Şurada beyaz bir köşkceğiz ki güvercin yuvasını andırıyor. Bazen hafif, bazen hızlı bir araba... Koşuyor, duruyor, sağa sola yöneliyor. Karşılıklı iki çehre... Biri heyecanlı, biri ateşli!.. Evet, evet! Bu şüphesiz, bu muhakkak!..

Refet uykusu arasında bir ses işitir gibi oldu, gözlerini açtı:

Yaz güneşi doğuyor ve gözlerinin önünde soluk kalan çiçekler, sanki yavaş yavaş ölüyordu...

2

Refet küçükken sarışın, cılız, asabi bir şeydi. Remzi –Refet'le ters orantılı olmak için mi, bilmem neden– şişmanlığa yakın bir tombulluk gösteriyordu. Sonraları Refet kendisini toplamaya, Remzi de semizlikten, yani şişmanlıktan yavaş yavaş geri dönmeye başladı.

İki arkadaş arasındaki aile bağlarını da unutmayalım: İkisi bir mahallenin çocuğuydu. Arkadaşlıkları her ikisinin de bir mahalle çocuğu olmaları dolayısıyla başlamıştı. Aynı mektebe giderlerdi.

Muallimlerine soracak olursanız, her ikisinin aynı zekâ seviyesinde olduğunu anlamak için güçlük çekmezsiniz. Uzaktan uzağa akrabalıkları dahi vardır!

İstibdat devrinde rezil bir yer olan ... mektebinden namuslarını muhafaza ederek –ne mutlu şey!– aliyyülâlâ şahadetname[1] alarak çıktılar.

Evet... Namuslarını ve namuslarını muhafaza eden ahlaklarını ihlal etmeyerek!..

Kadınlarımızın, erkeklerimizin, evlatlarımızın bir rezalet girdabı içinde her şeyi tabii addettikleri bir zamanda, yine Refet'le Remzi kendileri için ahlakları için güzel bir yer ayırmışlar ve bu güzel yeri muhafazaya da muvaffak olmuşlardı.

Refet'in, Mehmet Haluk adında ihtiyar bir babası, Remzi'nin Fatma Bedriye adında bir teyzesi vardı.

Mehmet Haluk Bey Refet'in, Fatma Bedriye Hanım Remzi'nin birer kesedarıydı.

Refet, Haluk Bey'i, Remzi, Bedriye Hanım'ı –tabir mazur buyurulsun– her gün, her saat, her dakika sızdırırlardı!

***

---

1 Takdirname.

Bu gece bilmem ne olmuştu? Refet'in gözüne bir türlü uyku girmemişti! Azıcık gözünü kapasa, azıcık dalacak gibi olsa kendisini Fenerbahçe'de, Kuşdili'nde, nihayet iki güzel kadının yanındaymış gibi görür, birdenbire uyanır, bir hülyaya dalmış olduğunu anlayarak içini çekerdi!

Velhasıl uykusu bütün bütün bozuldu. O kadar ki ufakta yaldızlarla süslenen, parlak ve rengârenk bir yaz sabahı mahmur gözlerini açtığı zaman Refet karyolasından fırlamış, zihnini biraz Kuşdili'nden, Fenerbahçe'den almak, biraz hissiyatını değiştirmek için eline edebi bir mecmua alarak mecmuanın şiir kısmını gözden geçirmeye başlamıştı.

Bu kısım içinde, o andaki hislerine uygun olarak:

Birlikte terk-i cism idelim mevte bir gece
mest-i garâm iken
Kursun bahar ruhumuz üstünde gizlice
bir türbe-i semen[1]

Ben ne yazsam bütün makalâtım
Sana dair birer teessürdür
Ne düşünsem, bütün hayâlâtım
Sana ait birer tahassürdür

Nazarımda senin hayal-i terin
ebediyetle daima pürdür
Ruhuma hep senin teranelerin
Mûris-i lerze-i tahayyürdür

Her zaman ben senin hısâlinden
Senin esrâr-ı nâz-ı bâlinden
Bir lisan-ı hevesle bahsederim

---

1 Cenap Şahabettin'in "Son Arzu" adlı şiirinden. Günümüz Türkçesiyle: "Birlikte ölüme bırakalım vücutlarımızı bir gece -aşkla mest iken / Kursun bahar ruhumuz üstüne gizlice -bir türbe yaseminden."

Elde minkaş-ı hasret ü hülya
Kâğıt üstünde mest ü müstesna
Bir kadın kalbi hakkeder giderim[1]

ve:

Örtelim aşkımızla yâremizi
Bir sükût-ı leziz ile güzelim
Kapayıp revzen-i nuzzâremizi
Darabân-ı garâmı dinleyelim

Dizin üstünde cebhe-i emelim
Kalbim üstünde dest-i lerzânım
Ben bu vaz'-ı niyâz ile güzelim
Pîş-i hüsnünde işte giryânım

Okşa âsûde bir nigâhınla
Ser-i ma'lûl ü pür-muhabbetimi
Şûle-i dîde-i siyâhınla
Doldur âfâk-ı leyl-i şefkatimi

Gönlümün iştiyâk-ı meknunu
Etsin a'mâk-ı ruhuna cereyan
Kalbimin musıki-i mahzunu
Seni etsin yavaş yavaş giryan

Titresin saçlarım, serim, ruhum
Zir-i dest-i nevâzişinde senin
Nefes aldıkça kalb-i mecruhum
Gelsin emvâc-ı nefha-ı dehenin

Böyle mestâne yükselip gitsin
Daima ruh-ı tesliyet-yâbım
Böyle müstağrakâne terk etsin
Arz-ı a'lâm-ı ömri bî-tabım[2]

---

1 Cenap Şahabettin'in "Sana Dair" adlı şiiri. Günümüz Türkçesiyle 87. sayfadadır.

2 Cenap Şahabettin'in "Mest ü Müstağrak" adlı şiiri. Günümüz Türkçesiyle 87 ve 88. sayfalardadır.

"Pür-hüzn ü Heves"ten de:

Hep bir emel-i aşk u perestişle perişan
Benden sana gitsin bütün elhân ile ezhâr
Etsin benim efgân-ı hayatım seni handan
Senden bana gelsin bütün âlâm ile ekdâr

Bir mai gözün var ki niyaz-ı nigehiyle
Kadir bana ettirmeye her gîni ferâmuş
Bir tatlı sesin var ki olur naza vesile
Hem zemzeme-i hiddeti, hem durması hâmuş[1]

ve:

Dest-i tahakkümünde kalan rîze-i dilim
İhtar eder mi aşkımı bilmem o âfete
Benden kalan o rîze-i hunîn-i şefkate
Bir kerecik dönüp de nigâh etse kailim

Ben hep o bî-vefayı tahatturla toplarım
Enkaz-ı târumârını ezvâk-ı ömrümün
Hâlâ odur tebessümü âfâk-ı ömrümün
Hâlâ onun hayalini ruhumda saklarım

Manzur olunca ufk-ı nasibimde ayrılık
Emvâc-ı iktirabımın üstünde subh ile
Oldum reside sahil-i hicr ü tevekküle!
Bahr-i heveste çektiğim âlâma karşılık
Bir dürre-i semine gibi kaldı yadigâr
Dest-i dilimde hâtıra-i nazenin-i yâr[2]

---

1 Cenap Şahabettin'in "Pür-hüzn ü Heves" adlı şiirinden. Günümüz Türkçesiyle: "Hep tapınırcasına bir aşk isteğiyle perişan / Bütün ezgi ve çiçekler benden sana gitsin / Hayatımın figanları seni sevindirsin / Sendeki elem ve kederler hep bana gelsin / Bir mavi gözün var ki yalvaran bakışıyla / Yeter her tasayı bana unutturmaya / Bir tatlı sesin var ki olur naza vesile / Hem hiddetinin nağmesi hem durması sessizce."

2 Cenap Şahabettin'in "Hatıra-i Yâr" adlı şiiri. Günümüz Türkçesiyle 88. sayfadadır.

ve:

Niçin o çehreyi görmekle titredim birden
O didelerde niçin gizli bir nigâh aradım
Değil garâm-ı hevesperverâne mutadım
Niçin o gözlere dikkatle baktım öyle iken

Niçin? Niçin?.. Bu niçinlerle şimdi pür-helecan
Dilimde titreşir en sitemli nâlişler
Kabahatim ona bakmaktı muhteriz, muğber
Dudaklarında sönerken bir ibtisam-ı nihan[1]

ve:

Demdir ki kaldı çeşmim hasretkeş-i cemalin
Demdir ki oldu gönlüm mehcur-ı hasbihâlin
Demdir ki hatırımda tasvir eder hayalin
Vaz'ın tuzağa düşmüş âvâre bir gazâlin
Bitmez mi inkisarım?.. Geçmez mi infialin?
Bin derde razıyım ben... Ah olmasa melâlin
Ebr-i baharı gördüm hemreng-i ruy-i âlin...
Hûn olub kalb-i zârım andım yine visalin!
Firkat mihensiz olmaz...
Gönlüm de sensiz olmaz!..[2]

---

1 Tevfik Fikret'in "Tesadüf" adlı şiirinden. Günümüz Türkçesiyle: "Niçin o yüzü görünce titredim birden / O gözlerde niçin gizli bir bakış aradım / Aşka bu denli düşkünlük âdetim değilken / Niçin o gözlere dikkatle baktım öyle iken / Niçin? Niçin? Bu niçinlerle şimdi heyecan dolu / Dilimde titreşir en sitemli iniltiler / Suçum ona çekinerek, küskünce bakmaktı / Dudaklarında sönerken gizli gülümsemeler."

2 Recaizade Mahmut Ekrem'in şiiri. Günümüz Türkçesiyle: "Ne zamandır gözüm yüzüne hasret kaldı / Ne zamandır gönlüm sohbetinden uzak düştü / Ne zamandır hayalin hatırımda canlanır / Duruşun sanki tuzağa düşmüş başıboş bir ceylan gibi / Bitmez mi gönlümün kırıklığı, geçmez mi gücenikliğin / Bin derde razıyım ben... Ah, olmasa kederin / Bahar bulutu gördüm yüzünün renginde / Kan olup inleyen kalbim yine kavuşmayı andı / Ayrılık sıkıntısız, gönlüm de sensiz olmaz."

ve:

Cebhe-i pür-zılâlım üstünde
Titreyince senin elin ey yâr
Asmân-ı hayalim üstünde
Açılır bir şükûfe-i nevvar

Kalbimin üstüne tebessümle
Elini vaz' edince sen cânâ
Makber-i ruhuma terahhumla
Bir kebûter gelir konar gûya

Neler eyler bana, neler ihsas
O küçük dest-i harikulade
Ki tutar da zaman zaman öperim

Destine leblerim edince temas
Sanırım, tâ semaya gitmiş de
Leb-i dürri-i mâhı bûs ederim![1]

Bu güzel eserleri gözden geçirirken –bilmem ne kadar zaman geçmiş olmalı ki– kapının çıngırağı yine bir çığlık kopardı. Bu çığlık koparan çıngırağın üstüne Remzi'nin parmakları dokunmuştu.

3

İki arkadaş, selamlık odasında yine karşı karşıya oturdular.

Remzi, arkadaşının parmakları arasında buruşmuş gibi görünen bir kâğıda dikkat ederek:

— Ne o? dedi. Yine şiir? Mutlaka Kuşdili güzeline ait olacak! Ne kadar da çabuk âşık olursunuz, ne kadar da çabuk şiir söylersiniz! Vallahi hayretteyim!

— Hatırıma bir sone geldi de... Şöyle birdenbire...

---

1 Cenap Şahabettin'in "Dest-i Yâr" adlı şiiri. Günümüz Türkçesiyle 89. sayfadadır.

— Sen de hemen yazıverdin, değil mi?
— Evet!
— Oku bakalım.
— İşte:

Kalbimde lâtif bir teessür
Sevda mı nedir bu duyduğum şey
Çeşmimde de jâle-i tahassür
Sevdaları gösterir peyâpey
Sevdim seni! Merhamet efendim!..
Ey zülfü lâtif, çeşmi mahmur
Kirpiklerini görüp beğendim...
Eyle beni vuslatınla mesrûr
Rüyada, hayal içinde hep sen
Hep sen... Güzelim! Esirinim ben
Bilsen bu ne tatlı bir esaret
Senden dil-i zâr bûse ister
Göster güzel ellerinle göster
İlk aşkıma karşı bir inayet!..[1]

— Nasıl?
— Güzel güzel! İlan-ı aşk için âlâ bir vesile! Bana kalırsa, kâğıtçılardan etrafı yaldızlı, çiçekli yahut Pazar Alman'dan kokulu, nefis bir kâğıt almalı, bu şiiri temize çekmeli, hemen göndermeli, fırsatı öldürmeye gelmez...
— Kuzum Remzi! Bu alayları ne vakit bırakacaksın?
— Ne yapayım, a canım?.. Sen mecbur ediyorsun!
— Niçin?
— Kendi kendine gelin güveyi oluyorsun da onun için!
— Ne varmış ki?..
— Orasını bilemem.
— Söyle Allah aşkına!
— Canım bir kere düşün: Fenerbahçe'ye gezmeye gitmişsin, orada iki kadın görmüşsün. Diyelim, kesin olarak hükmetmişsin ki, bunların biri evin küçükhanımı, öbürü ya

---

1 Günümüz Türkçesiyle 89. sayfadadır.

halayığı ya beslemesidir. Bakalım bu küçükhanım kimdir? Arabayla bahçesine kadar girdiği köşk kendisinin midir, yoksa kendisi orada misafir midir? Anası, babası ne gibi şeylerdir? Hangi familyaya mensupturlar? Ayrıca, kocası var mıdır, yok mudur?.. Hem şu son asırda, o kadın sana uygun gelecek mi, gelmeyecek mi? Buraları lazım değil, değil mi? Nasıl dün yaptığın gibi, bir "Adam sen de!.." daha savurabilir misin? Savurabilirsen sayarım seni!

Refet, canının sıkıldığını saklamayarak:

— Ee, ne yapalım? dedi. Buna bir çare?..

— Pek sade! Herkes evlenme meselesinde ne yaparsa sen de öyle yaparsın, yani herkese benzersin.

— Ne gibi?

— Ne gibi olacak, teyzeme yalvarırım, yakarırım, onun bundan elli sene evvelki kadınlık hislerini harekete geçirecek sözler söylerim, zaten babanla görüşmez bir kadın değil! Her ikisi de birbirine karşı teklifsiz! Hafta geçmez ki, bir sabah kahvelerini beraber içmesinler ve bu kahveyi solmuş dudaklarıyla üflerken bir hüsran ahıyla –körük gibi– göğüsleri kabarmasın! Sen de söyle böyle değil mi?

— Öyle!

— Öyleyse, böyle olur.

4

Bedriye Hanım! Şimdi bu simayı ilk defa tanıyor ve bu simaya karşı hissettiğimiz hususi hürmeti işte ilk defa gösteriyoruz: Bedriye Hanım kadınlar içinde, kendisine miras kalan asaletinden kıymetli bir hisse ayırmış, vakarıyla, namusuyla yaşamaya alışmış, kocasını genç yaşında kaybettiği halde kimseye muhtaç olmadan, geçim derdine boyun eğmektense kendi yağıyla kendisini kavurmaya çabalamış iffetli bir kadındır. Bu şüphesiz, bugün gibi aşikâr.

Bedriye Hanım! O seherin alacakaranlığı içinde minarelerden göklere, göklerden semalara, semalardan yalnız...

yalnız Allah'ın katına ulaşan ezanları dinleye dinleye kalkar, abdestini alır, bir seccade üstünde namazını kılar, kalbinin bütün saflığıyla, bütün manevi mutluğuyla Allah'ın birliğini ilan eyler ve artık uyumazdı. Ev içinde uyuyanları da rahatsız etmemek için, mangalının başına, pamuk şiltesi üstüne oturur, Çanakkale yapımı bir kahvedanlığa tahtadan fakat temiz küçük kaşığı daldırır, Yemen'in –bir yazarımızın dediği gibi– kara bir bela olan kahvesini öyle dalgın, öyle bitap ve uykulu karıştırır, karıştırır, karıştırırdı!..

Bedriye Hanım! O unutmamıştı; rahmetli kocası sağken, evine gelen yahut kocası tarafından evlerine, evet evlerine, getirilen hizmetçilerin güzelliğine tutulur kalırdı. Onlara bir gelecek sağlamak isterdi, zalimleri lanetler, mazlumları korurdu.

Bedriye Hanım düşünürdü; bir gün daha sekiz yaşındayken, bütün ailesiyle beraber Eyüp'e türbe bahçesine gitmiş, türbedarın küçük oğlu İrfan'la erik ağacındaki garip salıncakta sallanmış, yüzü mosmor, ayakları bitap olduğu halde kendisiyle kolan vurana öyle belli belirsiz bakmış, öyle bir tebessüm göndermişti ki!

Bedriye Hanım! Artık anlamıştı; yaz çiçekleri, yaz meyveleri kışın dahi yetişir, fakat öyle değil. Bu ancak yetişmek istidadında bulunanlar içindir. O da hiç tabii değil! İlkbaharın menekşesiyle, sonbaharın manolyası bir midir? Böyle olur mu?.. Sonra, ihtiyar bir kadın, ihtiyar bir hazan, genç, güzel, yeni yetişen bir goncayla temas etmek lazım gelecek! Ve bu temas hiç kimseyi bahtiyar ve mesut edemeyecek!

Kahvesini henüz bitirmiş, pencere kenarına dizilen –kendince kıymetli– karanfillerini henüz sulamaya başlamış olan Bedriye Hanım –kapının açılmasının yarattığı bir gıcırtıdan dolayı– döndü: Remzi, mahmur ve mütebessim ona bakıyordu. Kadın şaşırarak:

— Bu sabah beyefendiye ne oldu? Bu kadar erken uyanmış!

— Sıcaktan mı nedendir, uykum kaçtı teyze!

— Gel öyleyse... Bir kahve de sana pişireyim.

— Fena olmaz.

Bedriye Hanım kahve cezvesini sürdü, Remzi de karşısında oturdu.

Sevdiklerinin düşüncelerine dikkat etmeyi alışkanlık edinen Bedriye Hanım, Remzi'nin –bir şey söyleyip söylememek tereddüdünde bulunanlara mahsus– bir endişe içinde olduğunu fark etti ve:

— Ne düşünüyorsun? dedi.

— Merak etme! Düşüncem senin için değil!..

— İki gözüm tanrıma çok şükür! Benim için düşünecek ne var? O halde söyle bakalım, kimin için düşünüyorsun?

— Refet için!

— Refet'e ne olmuş ki?..

— Aşka düşmüş!

— A!.. Üstüme iyilik sağlık! Yoksa latife mi ediyorsun?

— Niçin latife edeceğim? İşin doğrusu böyle! Kuşdili'nin bize bir zararı daha!.. İki güzel kadını taşıyan bir arabanın peşine takıldık. Köşklerini öğrendik, yarın Haluk Bey'e giderseniz ve bir münasebetle benden de bahsederek Refet'in evlenme zamanı geldiğini söylerseniz, ama ne büyük sevaba girmiş olursunuz, bilir misiniz teyzeciğim!

— Olsun, âlâ! O da benim bir oğlum sayılır!

5

— Çın!..

— Kim o?

— Benim kardeşim, yabancı değil!

— Vay, siz misiniz Bedriye Hanım?

Merdiven başında dolaşmakta olan Haluk Bey kapının kordonunu çekti.

Bedriye Hanım, "Sabah kahvesine geldim!" diye merdivenleri çıktı. Zarif, fakat sade bir odaya girdiler.

Sabah kahvelerini karşı karşıya içerlerken, Bedriye Hanım biraz mahcup, biraz mütereddit "Zannedersem bu gelişim de hayırlı bir geliş olacak" dedi.

— Hayırdır inşallah! Ne gibi?..

— Bakınız, size açıktan açığa söyleyeyim.

— Buyurun.

— Geçen gün sizinkiyle bizimki Fenerbahçe'ye giderler.

— Evet!..

— Fenerbahçe'nin, Sarıyer'in, daha bilmem nerelerin rezaletlerini bilirsiniz ya?..

— Maatteessüf, gördüm, bilirim. Fakat bir daha da görmek istemem. Yemin ettim.

— İsabet! Bizimkilerin arabası orada bir konak arabasının arkasına takılır, o araba gider, bu araba gider...

— Derken?..

— Derken efendiciğim, araba Kuşdili'ne sapmış!..

— Bizimkiler de sapmışlar, desenize!

— Durun efendim, söyleyeceğim: Evet, onlar da arabanın arkasına takılmışlar. Araba bir köşkün bahçesine girerken, arabanın içindeki küçükhanım bir baş işaretiyle, bir tebessümle beylerimizi selamlamış!.. Bizim Refet de şimdi şu anda kulaktan... şey, kulaktan demişim, gözden âşık olmuş!.. "Bir bakışta sevdim seni!" şarkısı yahut Binbir Gece Hikâyesi! A! İki elim yanıma gelecek! Ne yalan söyleyeyim, bizim zamanımızda erkekler şöyle eteğimizin ucunu bile göremezlerdi!

— Hakkınız var hemşire! Şimdi öyle "pâk-damen"ler (eteği temizler) kalmamış! Sonra efendim?..

— Sonra efendim, Remziciğim demek ister ki, şu hanımı gidip göreyim, eğer Allah kısmet etmişse... Eğer izniniz olursa...

Haluk Bey parmaklarının uçlarıyla sakalını karıştırarak ve tebessüm ederek dedi ki:

— İlahi Bedriye Hanım! Benden bunu mu sormaya geldiniz? Benim bu gibi izdivaçları uygun bulacağımı bilmiyor musunuz? Kısmetse ne diyelim!

— Hay Allah razı olsun?

— Öyle ya!.. Bilir misiniz, adamcağızın biri on beş yaşındaki oğlunu evlendirmek istemiş. Ahbaplarından biri de "Daha küçük! Aklı başına gelsin de ondan sonra evlendirin!" demiş. O adam da "Aklı başına gelirse hiç evlenir mi?" karşılığında bulunmuş! Her neyse! Şimdi netice...

— Netice izniniz olursa, gidip kızı göreceğim.

— Pekâlâ.

Kadıköy vapuru siyah dumanlarını püsküre püsküre, beyaz islimlerini çınlata çınlata çarklarından köpükler saçar. İskele hemen alınmak üzereyken vapura dar yetişen Bedriye Hanım, Remzi Bey hele içeri girebilmişlerdi!

İdare-i Mahsusa'nın[1] Kadıköy hattına işleyen vapuru – eski tontonlardan olmadığı için– yirmi dakika içinde iskeleye yanaştı.

Döşemesi kırmızı kadifeden, tavanı siyah muşambadan, hayvanı zayıf arabacık kaldırımlarda sallanarak, düz yolda düzelerek Kuşdili'ne yöneldi.

Biraz sonra Remzi indi ve köşkü Bedriye Hanım'a gösterdi.

Arabacıya orada beklemesini söyledikten sonra iskeleye indi, kıraathaneye girdi. Eline bir gazete alarak, kahveciye bir çay ısmarlayarak, pencerelerden giren püfür püfür rüzgârın serinliğinden doğan bir neşeyle "Oh!.." diyerek daldı.

Önüne serin, köpürtülü, mavi yeşil bir deniz serilmişti. Kendi kendine, "Kim bilir" diyordu, "şimdi Refet olsa bu püfür püfür rüzgârdan, bu mavi denizden ne inciler çıkarır! Kim bilir?.. Hakikaten şairler bir tür tabiat delisidir ki onların haline hem ağlanır hem gülünür!" Allah, cümleyi bu "şiir" hastalığından korusun! Kuş öter, anasından ayrı mıdır; yağmur yağar, bulutlar hangi tutulmuş güneş için matemdeler? Gökkuşağı semavi bir gelin giysisinin kurdelesi değil midir? Bir sürü teşbih! Tutkunlarını kedere düşüren, çıldırtan hep bu şiir, hep bu şiir!

Remzi bu gibi düşüncelere dalarak bekledi, bekledi, fakat Bedriye Hanım da gecikmedi.

İslimi koyuveren vapur orada iskelede hazırdı. Hemen atladılar.

Köprü'de arabaya bindikleri zaman Remzi sabırsızlıkla:

— Nasıl? diye sordu.

Bedriye Hanım:

---

1 Osmanlı İmparatorluğu'nda deniz taşımacılık idaresinin 1878-1909 tarihleri arasındaki adı.

— Güzel, dedi. Köşkün içinde debdebe, gösteriş yerinde. Annesi ağırbaşlı, sözü sohbeti yerinde bir eski zaman hanımı!

— Nasıl güzel bakayım?

— İşte, Allah yaratmış, güzel. Anasının, babasının bir tanecik kızıymış. Okutmuşlar, yazdırmışlar. Allah için kusursuz güzel.

— Adını öğrenebildiniz mi?

— Ha, işte orası tuhaf! Bilmem ne oldu? Bu zamanlar oğullarına, kızlarına işitilmedik isimler koymak moda oldu. Mesela oğlan olursa Bârik, kız olursa Bârika diyorlar.

— Ee, bu hanımın adı?..

— Nurhayat.

— Refet duymasın, çıldırır! İster misin hemen kendisini bahçedeki asmanın altına atarak bir saatte iki bin beş yüz mısralık bir şiir yazsın!

— Oralara aklım ermez.

— Acaba babası kim?

— Orada sormadım. Fakat arabacıdan öğrendim: Babası Ahmet Ruhi Paşa namında biriymiş. Abdülhamit'in paşalarındanmış. O kadar zengin, o kadar zenginmiş ki Karun gibiymiş!

— Abdülhamit'in paşalarından demek kâfi! O istibdat devrinin adamlarından fakir bir paşa değil, fakir bir ağa gösterebilir misin? Ee, şimdi ne memuriyetteymiş?

— Emekli.

***

Şimdi Refet, Marmara'ya bakan penceresinin önünde hülyalar içinde düşünüyordu...

Saatler, dakikalar mı kendisine uzun geliyordu yoksa onlar mı geç kalmışlardı? Acaba köşkü bulabildiler mi? Köşkü bulmak kolaydı, Remzi budala değildi ya! Elbette teyzesine yanlış bir kapı göstermez.

Acaba, genç okuyucularımın içinde kendini Refet'in yerine koyup da "el-intizaru eşeddü mine'n-nâr"ın[1] ne demek olduğunu hissetmemiş kimse var mıdır?

---

1 Beklemek ateşten daha yakıcıdır.

Bir sene ağır ağır, sürüklene sürüklene geçen bir asırdır, fakat bazen bir saniye de bir asırdır! O bir saniyeyi geçiren bir asrı yaşamış olur!..

Nihayet Refet bir çıngırak sesiyle yerinden fırladı.

Merdiven başında Remzi'yle karşı karşıya geldiler. Remzi gülümseyerek:

— Beklettik, değil mi? dedi. Fakat azizim, sana müjde! Kız pek güzelmiş!

— Aman Remziciğim! Ağzını öpeyim.

— Amanı, zamanı yok. Hakikat böyle. İnşallah bahtiyar olursun!

Refet, bir çocuk sevinciyle çırpına çırpına Remzi'nin kolları arasına atıldı, arkadaşını öpmeye başladı. İki kuvvetli kolun arasında bitap kalan Remzi:

— Dur Allah aşkına, boğulacağım! Bunlar ne kadar bol buseler! Beni Nurhayat Hanım mı zannettin?

— Vay! İsmi Nurhayat mıymış? Ne güzel, ne güzel!..

6

Daha dünkü istibdat devrinin memurlarını bilmemek için insan mutlak unutma hastalığına tutulmuş olmalı. İnsan unutabilir, fakat tarih?.. Asla!

Eskiden memuriyet doğumla başlardı: Şeyhülislam efendinin mahdumu beyin göbeği kesilirken, bu süt çocuğuna bir arpalık[1] verilir, çocuk kekelemeye başladığı vakit Mısır mollalığı biçilmiş kaftan gibi zayıf kolları üstüne giydirilirdi. Biraz yürüse, biraz kımıldansa sarığına altın varak takarak, sırmalı cübbesini giyerek nişanlarını şakırdata şakırdata muayede salonuna[2] gidecek ve burada çocukluğuna mağlup olarak, "Efendibaba, efendibaba... İsterim, isterim! Vallahi muhallebi isterim! Hani geçen gün Hacer ablam iki tabak

1 Osmanlılarda memurlara görevleri sırasında maaşlarına ek olarak, görevden ayrıldıktan sonra ise bir tür emeklilik maaşı olarak verilen gelir.

2 Tanzimat'tan sonra Dolmabahçe Sarayı'nda bayramlaşma törenlerinin yapıldığı salon.

yedi de kustuydu. Ben kusmam! Bir tabak isterim... Alırsın değil mi efendibaba?" diye haykıracaktı!

Mülkiye'ye mensup paşa efendilerimizin evlatlarının ellerine, "E yavrum e... Uyusun da büyüsün, tıpış tıpış yürüsün!" ninnisiyle düdüklü, çıngıraklı oyuncaklar verileceğine beşiklerinin başına –nazar boncuğu makamında– murassa imtiyaz, murassa Osmanî, murassa Mecidî nişanları takılır, Uzunçarşı'da yapılmış olan beşik adeta bir çeyiz katırına benzerdi!

Aman hatırları kalır: Askeriye sınıfa mensup paşa efendilerimizin de çekirdekten asker olarak yetişen minimini yavrularını unutmayalım... Eyüp oyuncakçılarından tahta bir kılıç alarak, sokak kenarlarındaki ısırganları bir vuruşta ikiye biçen mahalle kahramanları, her zaman anılmaya değer civanlardır! Bunlar bir zaman, kordonlar takarlar, kokular sürünürler, şık faytonlara binerler, alamod[1] sivil gezerler! Yalnız Beyoğlu kaldırımları ipek çoraplar içindeki ayaklarını incitir! Yoksa muharebe meydanlarında ya yokturlar yahut vardırlar da –cehalet perdesiyle kapanan bu bulanık gözlerle– biz göremeyiz! Çaldıran sahralarına, Mısır ehramlarına, Viyana surlarına Osmanlı sancağını dikenlerin ruhları, bilmem bu yeni kuşağı tanırlar mı? Yahut tanımamak için bir utanç mezarı altında uyuyor olmayı mı tercih ederler?..

Bereket versin, ihtiyar müstebidin genç yavruları, gençlikte ihtiyarladı. Bereket versin, mukaddes, mübarek, muazzez Meşrutiyet'in yeni gençleri, eski ihtiyarları alaycı bir gülümsemeyle değil, şefkatli bir tebessümle okşadı, yoksa...

Evet, bu beyefendiler, kendilerine layık olmayan kılıçların şakırtılarıyla Beyoğlu kaldırımlarında kaydırak oynarken ayaklarımızın altına buz koymaya çalışan medeni ve insaniyetperver(!!!) devletler de bize karşı, fakat içlerinden, "Çöküş de olursa böyle olur!.." diyorlardı!

Kim umut edebilirdi ki, hürriyet güneşinin doğduğu Resne'de, istikbali parlak bir "Niyazi" çıksın ve bir "Enver" simayla karşılaşarak çok seneler arasında, az bir zaman içinde, milletin ellerinde, ayaklarında haykıran esaret zincirini

1 (Fr. *a la mode*) Modaya uygun, son moda.

parça parça etsin?.. Kim derdi ki, Mahmut Şevket namında bir büyük asker, Hürriyet Ordusu'na serdar olsun! Belki ben aldanıyorum, fakat Allah aşkına, Muhammed aşkına hatıra gelir miydi? Ah!.. O zaman ne tatlı hatıralar geçirecek, ne güzel rüyalar görmüş olacaktık!..

Geçenlerde, eski salnamelerden[1] biri elime geçti: "Mabeyn-i Hümayun" erkânının isimlerini bir saatte okumak nasip olamadı. Serkarînden, serkâtipten, musahib-i şehriyarîden, ceyb-i hümayun, yani millet kesesinin muhasip ve kâtiplerinden, hazine-i hassadan, –affedersiniz gönlü yüce okuyucularım, adama baygınlık veriyor– her şeyden birer nebze almak, birer ibret çıkarmak istedim. Gördüm ki heyhat! Meğer saray, bir çapulcu cemiyetinin ikametgâhıymış: Birinci sınıf valilik bin, ikinci sınıf valilik yedi yüz, üçüncü sınıf valilik beş yüz elli altına satılırmış! Haraç, mezat! Kimin üstünde kalırsa... Mutasarrıflık da öyle, kaymakamlık da böyle, hatta nahiye müdürlüğü de hep bu akıl almaz daire içinde deveran eder durur!..

7

Sabah'ın pembe nüshasını pembe ellerine alan Nurhayat'ın güzel gözleri şu satırları süzüyordu:

Hürriyet Bayramı – 14 Temmuz

Ey ehl-i vatan gel gidelim şan günüdür bu
Zulm açtı yine karşımıza kanlı alemler
Evladımızı, ehlimizi kırdaki ordu
Agus-ı vefamızda tutup boğmaya kükrer
Saf bağlayın artık sarılın haydi silaha
Reyyan edelim isrimizi hûn-i mübaha[2]

Namık Kemal

---

1 Devlet yıllığı.

2 Günümüz Türkçesiyle: "Ey yurtseverler gidelim şan günüdür bu / Zulüm açtı yine karşımızda kanlı bayraklar / Evladımızı, eşlerimizi kırdaki ordu / Vefalı göğsümüzde tutup boğmak için kükrer / Saf bağlayın artık sarılın haydi silaha / Yolumuzu sulayalım düşman kanıyla."

Bugün, Fransızların Osmanlılarla yarım asır evvelki silah arkadaşlıklarını anmak amacıyla geçen gün bir Osmanlı heyetinin Paris'i ziyaret etmesi münasebetiyle Harbiye nazırının ağzından dostça ve samimiyetiyle de söylendiği gibi milli bir bayramdır. Fransızlar için milli olan bu bayram bütün hür insanların siyasi esaretten kurtulduklarını gösteren bir umumi bayramdır. Keyfi idarenin zindanı olan Bastille'in alınması zulme karşı adaletin, zalime karşı insaniyetin zaferidir. Diyebilirim ki, hemen her millete bir Bastille -hatta birçok Bastille- bulunmuş ve insan haklarının kesin üstünlüğü ancak istibdat anıtı olan o zindanın yerle bir ettirilmesiyle dünyaya ilan edilebilmiştir.

Fransızlar önce meşrutiyeti almış, ondan sonra istibdadın mazlumlarını kurtarmıştılar, fakat -şüphe yok ki- hakiki hürriyet Bastille'in alınmasından sonra başladı. Biz meşrutiyeti anlamakla beraber yalnız istibdadın mazlumlarını kurtardık.

23 Temmuz 1908 tarihini müteakip Bastille kalmamıştı, fakat Tuileries duruyordu. Tıpkı 16. Louis'nin entrikalarına bizde Tuileries Sarayı'nı hatırlatırcasına Yıldız'dan teşebbüs edildi. Fransa tarihinde 14 Temmuz 1789 ve 10 Ağustos 1792 tarihleri ne anlam taşıyorsa bizde de 21 Nisan 1909 ile 27 Nisan 1909 arasında geçen süre o anlamı taşır. Müstebitler tarihi okumazlar, tarihten istifade etmezler; eğer Abdülhamit Fransa Büyük İhtilali tarihini okumuş, onun getirdiklerini anlamış olsaydı hürriyetin ilanı sonrasında kendisine bir hattı hareket tayin etmesi işleri ne kadar kolaylaştırırdı. Fakat bir zalim, milletteki kuvveti anlamaz, onu hakir görür; kendi fitnesinden muvaffakiyet bekler. İşte bu sebeple, müstebidin kötülükleri yok edilmedikçe inkılap olgunlaşamıyor; istibdadı yıktıktan sonra, onu canlandırmaya uğraşan müstebidi de yıkmak lazım geliyor.

14 Temmuz Fransa'nın insan haklarını ilan etmesinin başlangıcıdır. Bu başlangıç tam -bizde olduğu gibi- gençlerin eseridir. 16. Louis'nin Paris ve Versay'a asker topladıktan sonra ıslahat taraftarı olan Necker'le arkadaşlarını azledip istibdadını güçlendirecek bir darbe yapmasının doğurduğu hoşnutsuzluğu ihtilale dönüştüren kimdir?.. O zaman yirmi sekiz yaşında bulunan bir kalem sahibi Camille Desmoulins. Ünlü tarihçi Michelet diyor ki:

"Bastille üzerine yapılan hücum strateji bakımından hesapla yapılmamıştır; bunda hesaptan fazla bir şey var ki oda milli mukadderata imandır. Bütün ihtilaller böyledir."

Hürriyet kahramanı Niyazi, Enver ve muhterem arkadaşları hesapla mı dağa çıkmışlardı, Şemsi Paşa yokluk âlemine hesapla mı gönderildi? Milletlerin mukadderatında büyük inkılaplar meydana geldiği zaman hesap durur... Onun yerini şevk ve iman tutar.

Her millet istibdattan bu suretle kurtulmuştur: Kendine ve kuvvetine inanmayan bir millet için kurtuluş yoktur.

Bastille'in ahali tarafından işgalini müteakip 16. Louis'nin metresi Madam de Pompadour'a karşı girişilen bir teşebbüsten dolayı hapsedilmiş olan Latude'un yazmış olduğu bir mektup bulunmuştur. Şöyle diyordu:

"İşbu 1760 senesi Eylül ayının 25'inde mahpusluğumun başlangıcından bu yana yüz bin saat geçmiş olacaktır." Bu birkaç söz sorgusuz sualsiz Bastille'e atılanların nasıl bir felakete uğramış olduklarını gösteriyordu; Fransız milleti maddi binayla beraber onun içindeki manevi binayı yıktı. Bastille alındıktan sonra Paris'te komün kuruldu ve 26 Ağustos'ta İnsan Hakları Beyannamesi neşredildi.

14 Temmuz insanlığın gözünde bir baştan bir başa Fransa Büyük İhtilali'ni canlandırıyor. Bu bayramın hürriyetçilerin gözünde yalnız bir Fransız bayramı halinde kalmaması insanlığın kararı üzerine...

Daha cümle tamam olmamışken, Nurhayat sanki bir önseziyle başını çevirdi: Babası orada öfkeli ve hiddetli gözlerle kendisine bakıyordu.

8

Bu köpürme arasında paşa dudaklarından eksik olmayan alaycı bir gülümsemeyle dedi ki:

— Çocuk! Ne vakitten beri bu ruh zehirleyici, gönül üzücü şeylerle uğraşırsın! Bilmem bu uğraştan ne kazandın?

Başka okuyacak şey bulamadın mı? Şu hürriyetten ne fayda gördünüz? İşte bunu bir türlü anlayamıyorum. Sanki daha mı rahatız? Daha mı mesuduz? Daha mı bahtiyarız?

Ara sıra Ruhi Paşa'dan böyle acı, böyle müstebitçe azarlar işiterek, artık o kadar hakarete karşı tahammülü bitmiş olan Nurhayat, bu müstebit babanın hür kızı, yıldırım gümbürtüsüyle gürledi:

— Artık yetişir, artık elverir baba! dedi. Sen de müstebitsin, sen de adisin, sen de alçaksın! Senin evladına, akrabana, bildiklerine merhametin olmadığı gibi, imanın da yoktur, Allah'a da itimadın yoktur! Artık yetişir, diyorum, artık elverir!

Şimdi Nurhayat'ın gücü kalmayarak arkasındaki kanepe üstüne yıkıldı ve paşa babası da mahcubane çekildi (!!!) gitti.

Çekildi gitti ama kızgınlığını bir türlü yatıştıramadı. Yine geldi. Yine kızına karşı saldırmaya başladı.

Nurhayat da o şiddete karşılık hiddetle bütün sinirleri boşanarak cevap verdi:

— Bırak Allah aşkına, sen de! dedi. Sizin gibilerin elinde dönen eski idarenin ne kepaze, ne alçak şey olduğunu yalnız biz kadınlar değil, beşikteki çocuklar bile anladı! Daha sizler anlamadınız... Nah kafa! Kafa değil mermer! Ağaçtan karpuz! İsteğiniz kadar köpürünüz, istediğiniz kadar kudurunuz, hakikat benim dediğim gibidir.

Ruhi Paşa içine düştüğü durumu anlayarak, şeytanca bir tebessümle:

— Anlıyorum, dedi. Sen yaştaki kızlar, yirmi yaşlarına kadar kocasız kalırlarsa işte böyle köpek gibi kudururlar, haykırırlar, tepinirler, maazallah, çıldırırlar bile! Senin gibi itaatsizlikten cinnet getirmiş kızlar için, hekimler soğuk duşlar tavsiye ederler!

— Sizin gibiler için de kızgın zincirleri uygun görürler değil mi!?

— Edepsiz!

— Zararı yok! Edepsiz olayım, bu edepsizlik, beni doğru söylemekten men etmedikten başka, belki bütün acı hakikatleri itiraf için bu heyecanlı kalbime yardım eder. Bir kere

düşününüz: Zavallı annemi aldığınız günden, biçareyi bedbahtlığa mahkûm ettiğiniz zamandan beri zavallı kadın acaba bir gün bile rahat yüzü görmüş mü? Kendisinden işittim, ben de gördüm! Siz selamlıkta rakı tepsisinin başında birtakım sefillerle, birtakım oğlanlarla birlikte olurken, zavallı anneciğim, haremde iki yabancı halayığın arasında hüngür hüngür ağlardı, hâlâ da öyle, bugün de öyle!

— Utanmaz!

— Zararı yok! Utanmaz olayım, fakat sizin kadar da utanmaz olamam ya! Ne olacak? Siz de eski devir yadigârlarından, hatta o yadigârların en dehşetlilerinden değil misiniz? Yıktığınız evlerden, söndürdüğünüz ocaklardan haberim yok mu sanırsınız?

— Kepaze!

— Zararı yok! Hatırınız için bu sıfatı da kabul ederim, fakat milletin parasına göz dikenler, rüşvet yiyenler, masum sürenler, namus mahvedenler kadar da kepaze değilim sanırım!

— Bunlar, bu edepsizlikler; bu hayâsızlıklar hep o saz benizli Refet için öyle mi? (Alayla ilave etti) Korkma, korkma! O zıpçıktıyla evleneceksin!

— Bu konuda henüz bir karar veremedim... Belki bir başkasıyla!.. Fakat şurasına inanınız ki beni alacak koca asla müstebit olmayacaktır. Hür doğmuş, hür yaşamış, hür olarak ölmeye hazırlanmış bir insanoğlu insanla evleneceğim! Fakat hafiyeoğlu hafiyeyle değil!

— Seni gidi kaltak, seni!

Bir taraftan bunaklıktan, bir taraftan yaptıklarının yüzüne vurulmasından dolayı, kudurmuş köpeğe benzeyen Ruhi Paşa, kızının üstüne yürürken oda kapısı bir yıldırım hızıyla açıldı. Benzi uçmuş, dudakları titremeye başlamış olan anne, kızıyla kocasının ortasına atıldı ve bütün hiddetiyle haykırdı:

— Hepsini dinledim, hepsini işittim! Sakın ha! Kızıma ufak bir fiskeyle dokunma! Sonra bu ana pençesiyle seni boğarım!

Ve annenin bu titrek pençesi uzanarak Ruhi Paşa'nın sırtına aldığı ipekli Şam hırkasının yakasını parça parça etti!..

9

— Vay! Nasırıma bastınız!

— Göremedim... Affedersiniz!

— Bir şey değil...

Akşam karanlığı İstanbul ufkunu kaplamaya başlamış, Tepebaşı Bahçesi'ndeki[1] lüksler henüz yakılmadığından, dalgın dalgın içeri giren Refet, dizleri üstünde minimini kızını oynatmak için ayaklarını uzatmış olan bir efendinin nasırına basmış, bastığı yere de sanki kürek kürek ateş dökmüştü...

Haliç'e karşı oturdu, fesini bir tarafa attı, terini sildi, bir şişe mastika, bir tabak havyar ısmarladı.

Haliç sakin sularıyla, sahilin denize akseden ışıklarıyla, birkaç ağır hareketli vapuruyla, beş on düşünür gibi görünen yelkenlileriyle gözünün önüne serilmişti. Ay öyle lekesiz, öyle berrak ve parlak yüzünü gösterirken, bahçenin lüksleri de birdenbire tutuşarak, ortalığı –gündüzle gece arasında– ışıklı bir âleme benzetti.

Refet bir kadeh mastika, bir lokma havyar alarak gözlerini şöyle yarı kapadı, hayale daldı. Nurhayat'ın hayali, süzgün kirpiklerinin arasından, mütebessim ve işveyle geçiyordu.

Ve şimdi içinden diyordu: "Bu benim hayalim, hakikatle son bulacak! İspanya'da sabun köpüğünden saraylar yapmaya benzemez! Oh, Nurhayat benim, yalnız benim olacak! Hayaliyle çıldırdığım Nurhayat'ı kollarımın arasında gördüğüm gece bilmem ne olacak?.. Kendimi bir cennet sofrasında Kevser şarabıyla mest olmuş zannedeceğim..."

Bir mastika daha içti! Devam ediyordu: "Bu kavuşma gecesinin sabahı, kim bilir ne kadar saf ve ışıklı başlayacak ve bu sabahın kuşları, bu Kuşdili güzeline karşı ne berceste kasideler terennüm edecek?"

1 Beyoğlu Altıncı Belediye Dairesi'nin ilk başkanı Blacque Bey döneminde, 1870'lerde Tünel hafriyatından çıkan toprağın dökülerek doldurulduğu yerde tanzim edildi. 1880 yılında açılan Tepebaşı Bahçesi'nin içinde 1892 yılında Tepebaşı Dram Tiyatrosu ve daha sonra meşhur Garden Bar yer aldı.

Bir mastika daha içti, devam ediyordu: "Evet, kim bilir o sabah saadetten boyunbağımın üstüne iğne takmaya çalışan minimini, tombul, yumuşak eller bu zavallı âşığın hararetli dudakları arasında nasıl yanacak kim bilir?.. Hele paça gününü,[1] bir gün evvel geline sırnaşık, geveze, kusur arayan kadınlara bırakmak için, Eyüp sabrına nail olmaya Yaradan'dan yana yakıla nasıl temenni edecek?.. Tatlı tatlı düşünecek! Gece!.. Ay yükseliyor, Haliç'te gümüşten serviler meydana getiriyor!.."

Bir mastika daha içti, devam ediyordu: "Sonra sabaha kalmış bir kandilin hemen hemen sönecek dereceye gelen titrek ışığı içinde, iki hayat, artık karı ve koca olduğumuzda ne kadar tatlı tatlı uyanarak, birbirine kirpik süzerek 'Oh!.. Bu gece ne kadar yorulduk!' diyecekler!.. Ve sonra öpüşecekler!"

Bir mastika daha içti, devam ediyordu: "Sonra hep saadet esiri, hayal edilemeyecek ebedi bir sevinç! Koyu yeşil, kuytu, kokulu çamlıklar içine beyaz, zarif, ufak bir köşk... Pencerelerinden güneşin ilk ışıklarından çam kokuları getiren rüzgârın kucağına düşmüş şairane bir kavuşma... Sonra her şey, her şey, en sonra aşk ve hayat meyvesi olan mavi gözlü, altın saçlı çocuklar!.."

Bir mastika daha içti, devam ediyordu: Düşünüyordu ki felek denilen amansız bir düşman vardı ve o düşmanın zevk ve neşesi insanların düşkün olmasından gelir, fakat belki bu evliliğe, bu kavuşmaya merhamet eder, onları güzel çocuklarıyla beraber bir beşik içinde sallardı. Bu hunhar feleğin zehirli hançeri her tesadüf ettiği kalbin içini öpe öpe, bahtiyarlığı kemire kemire sallanacak değil ya!.. Ah Nurhayat, ah Nurhayat!..

Orkestranın lâtif nağmeleri içinde, güzel kadınların etek hışırtıları arasında yavaş yavaş kalktı, bahçeyi şöyle bir dolaştı, kalabalık arasında birisine temas eder gibi oldu, baktı

---

1 Yeni evliler tarafından düğünün ertesi cuma günü yakın akraba ve komşulara verilen ziyafet. Bu ziyafette paça yenildiği için "paça günü" denilmiştir.

ve pekâlâ gördü: O kadar güzel, o kadar güzel ki... Mutlak Nurhayat'tan güzel olacak!.. Adam sen de!.. Kim bilir kimin nesi? Hülyasında yarattığı huri gibi karısının acaba bir tırnağına değer mi? Kendisini bir saniye için üzen kadın olsa olsa... İşte artık ötesi belli!

10

Bir gün gelir, uçsuz bucaksız denizlerin hiddetli dalgaları bile çırpına çırpına bir sahilde kırılır, düşer. Zaten hayat böyle değişmese yaşamak neye yarar?

Yavaş yavaş bunamaya başlamış olan Ruhi Paşa'nın hiddetinin geçmesi de çok sürmedi.

Biz nice hiddetli paşanın sükûnun görmüşüz!

mısraının şairi ne yaman bir hakikat söylemiş!

Düğün pek ihtişamlı, pek parlak oldu. Kadın erkek yüzlerce davetli, bu düğüne sevinçle girdiler, sevinçle çıktılar.

"Allah dirlik düzenlik versin!" diyenlerin duaları kabul edilmiş olmalı ki bu bir çift için saadetin nurlu günleri ufukta doğmaya başlamıştı.

Evet, bu iki aşk sarhoşu saadetli bir hayat geçiriyorlardı.

Sabahleyin kuşlarla beraber uyanırlar, güneşin doğuşuyla beraber giyinirler, iki küçük beygir koşulmuş hasırlıya binerek dere kenarlarında, Fenerbahçe yollarında öyle mesut ve sevinçli dolaşırlardı.

Geceleri sessiz sessiz akar gibi görünen derede, mehtabın nurlu ışığında, havai maviye boyanmış kikleri içinde, bir çift güvercin gibi fısıldaşarak gülerler, kendi kendilerine hülyalar icat eylerlerdi.

Bazen bu çayırlarda, bu derelerde –gecenin kısalığı münasebetiyle– seherlere kadar dolaştıklarının farkında olmazlardı!

O zaman Refet güneşin doğuşunu:

Uçtu hilalin rengi nihayet
Vakt-i seherden verdi nişane
Hâbide kaldı ol mâh-ı tal'at
Nâgâh işittim bir hoş terane

Bülbül tulûu tebşir ederdi
Maşrık olurdu şiddetle tâbân
Hurşîd bahri tenvir ederdi
Bir levhadır bu ressamı Yezdan

Hurşîde karşı cânân uyandı
Örtmüştü rûyin bir sırma gîsu
Baktı, kızardı, gayet utandı
Hayrette kaldı ol çeşm-i âhû

Ettim temayül mesrur mesrur
Bir kere baktım bîhuş bîhuş
Yârim gülerdi mahmur mahmur
Cûlar akardı hâmuş hâmuş[1]

nağmesiyle alkışlardı. Sonra gizlice, kirpiklerinin altından zevcesini süzerek:

Oh! Berbat, muattarla perişan, mevvâc
Açılır zülf-i siyâhında derin bir girdâb
Etmek ister bütün âmâlini gönlüm sîrâb
Güzelim! Tıfl-ı heveskârına aguşunu aç
Taktığın gül gibi sinende bayılmış kalayım
Cûy-ı vaslında senin bir gecelik gaşyolayım[2]

---

1 Günümüz Türkçesiyle 89 ve 90. sayfalardadır.

2 Hüseyin Siret'in "Cuy-ı Visal" adlı şiirinden. Günümüz Türkçesiyle: "Oh! Harap, güzel kokularla perişan, dalgalı / Açılır siyah saçlarında derin bir girdap / Gönlüm bütün arzularına kavuşmak ister / Güzelim bu hevesli çocuğa kucağını aç / Taktığın gül gibi göğsünde bayılıp kalayım / Sana kavuştuğumda bir gece kendimden geçeyim."

şiirini fısıldadı ve başka bir şiiri sakin sakin okudu:

Çıt yok... Bu gece sakin ve mebhut tabiat
Pek hoş geliyor ruhuma hülya-yı sükûnet
Şebtâbe-seher ben yine mevkuf-ı tefekkür
Ezhar-ı serv-i şan-ı semavi ile yerler
Bir bister-i nermin-i semen-pûş-ı mücevher
Eşcar ediyor rîze-i encümle tezehhür
Çıt yok... Gülerek, mest-ı safa, hâle-i mehtab
Rüya-yı tebessümle eder âlemi sîrâb
Her meşcer tâbende birer hacle-i zîba
Olmuş bu gece gizlice leb-ber-leb sevda
Şebtâb-ı sükûnetle hep esrar ve hafâyâ
Bilsem kimi bekler şu hıyâbân-ı mükevkeb
Ey leyl, eyâ setre-i beyzâ-yı hayalât
Ağlar bu küçük lânede bir va'd-i mülakat
Doğsun şu ufuktan ona bir hûr-i müzehheb[1]

İşte böyle bir cennet hayatı içindeydiler.

Kâh İstanbul'daki konakta, kâh Kuşdili'ndeki köşkte mesut bir hayat başladı.

Hemen felek düzenlerini bozmasın! Evet! Hemen felek düzenlerini bozmasın ama bozacak gibi geliyor!..

Refet'in bir gece geç kalması, bir gece de köşke hiç gelmemesi Ruhi Paşa ailesi içinde sızıltıya sebep olmuştu. Yine geç geldiği bir gece, Nurhayat'ını orada, merdiven başında gücenmiş bir halde gördü.

Odalarına girdikleri vakit, Nurhayat kendini bir kanepe üstüne atarak, kollarını göğsü üstüne çaprazlayarak kocasını baştan aşağı süzdü.

— Allah aşkına, dedi, merak ediyorum: Geç geleceğiniz geceleri bana haber verseniz... Haber verseniz de babamın, anamın serzenişlerine uğramasam, sizi müdafaa etmek için elimde bir kuvvet bulunsa!..

---

1 Hüseyin Siret'in "Leyl-i Sefid" adlı şiiri. Günümüz Türkçesiyle 90. sayfadadır.

Refet, işte ilk defa olarak, karısını böyle beti benzi solmuş, gözleri büyümüş, asabi bir hiddete kapılmış halde görüyordu:

— İki gözüm, Nurhayatçığım, diye teminat veriyordu. Ben nerede kalabilirim. Bazen bildiklere rast geliyorum, bir yerde oturuyoruz ve vaktin geçtiğinden haberim olmuyor...

— Niçin haberiniz olmuyor?.. Başka birisini düşünecek kadar saatinizden, dakikanızdan, velhasıl bütün hüviyetinizden bîhaber misiniz? Sizi bu kadar budala eden kimdir, bakayım?.. Sebebini anlayayım da bari sizi bir cinnetten, tımarhanelik olmaktan kurtarayım.

— Fakat hanımcığım...

— Hâlâ durmuş da hanımcığım diyor. Artık ben sizin hanımcığınız değilim. Ben zavallı, terk edilmiş, iğfal olunmuş bir kadınım! Yazıklar olsun size!

— Lakin Nurhayat!..

— Dinlemem, ben artık bıktım. Ne olacaksa bugün, hemen şu dakikada olmalı.

— Ne olmalı, güzelim?

— Hayır! Ben sizin güzeliniz değilim, sizin güzeliniz bilmem nerelerde? Almak da hak, boşamak da!.. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz, değil mi?

Şimdi Nurhayat'ın uzun kirpiklerinin kıvrak uçlarını bir sıra inci süslemişti. Refet, bir çocuk hafifliğiyle üstünde oturdukları kanepeden halının üstüne indi. Ona da geçen ağlama arzusuyla ve yine bir çocuk saflığıyla:

— Affedersin, Nurhayatcığım! Bu kadar üzüleceğini, bu kadar serzeniş edeceğini bilmezdim.

Sonra mahzun mahzun gülerek ilave etti:

— Oh hanımcığım! Artık barıştık, değil mi? Kuzum, barıştık de! Şu pembe sedefli parmaklarını uzat da öpeyim. Artık barışalım.

Ve birdenbire karısını kucaklayarak saçlarından, yanaklarından, ellerinden öptü, öptü, öptü.

***

Nurhayat hakikaten seviyordu, seven bir kadının intikamından da korkulabilir!

Fakat Remzi'nin o kadar kardeşçe nasihatine rağmen Tepebaşı Bahçesi'nden bir türlü kendini alamayan Refet, geç kalmaktan korkarak bahçeye bir sabah erken gitti. Şimdi burada çember döndüren, küçük arabalarıyla gezdirilen bebeklerle dadılarından başka kimse yoktu.

Bir aralık kendi kendine, "Adam, vazgeç!" dedi. "Ben de münasebetsizlik ediyorum ya! Melek gibi bir karım varken, bu hülyalara daldım. Varayım gideyim. Ailemle zaman geçireyim."

Ancak dışarı çıktığı zaman çoktan beri görmediği arkadaşlarından birine tesadüf etti.

Necip denilen bu arkadaşını beş seneden beri görmediği için oradaki gazinolardan birine girdiler, buzlu biralarla hararetlerini söndürdükten sonra, bir aralık Refet, Necip'e dedi ki:

— Ee Necipciğim! Ara sıra mektuplaşırdık. Altı aydan beri bir haber alamadım. Nen vardı, bakalım

— Sorma birader! Bir aralık vali maiyetiyle sancaktan sancağa, kazadan kazaya dolaştım. Aklımda kaldığına göre bunları sana yazmıştım. Sonra uzun bir hastalığa düştüm. Yine o aralıkta sana birkaç mektup yazmaya vakit bulabilmiştim. Sonradan da birkaç mektup yazdım. İhtimal, onlar ulaşmamış olmalı!

— Belki! Fakat zırva tevil kabul eder mi?

— Yo, bak bu serzenişlere kızarım! Geçelim. Dün bizim Remzi'ye rast geldim. Seni sordum. Niyetim yarın gelmekti. Evlenmişsin öyle mi?

— Evet!

— Cenabıhak mesut eylesin.

— Ya sen?..

— Ben hâlâ bekârım. Evlenip de ne yapacağım? Daha vakit çok. Ee, memnun musun bari?

— Çok şükür!

— Oh! Oh! Allah versin ama o "çok şükür"ü şöyle söz gelişi kabilinden söyledin.

— Niçin öyle olsun. Pekâlâ bahtiyarım.

— Allah versin, evlilikten maksat da zaten bahtiyarlık değil midir? Fakat sizin gibi yeni evlenmiş olanlar için, her akşam aile yuvasında bulunmak lazım gelirken...

Şimdi Necip, sözünü serzenişli bir bakışla tamamlamış oldu.

Refet ziyadece neşelendiği için, söyleyeceği sözlerde "akıl" denilen "mantık"ı yahut "mantık" denilen "aklı" bir türlü düşünemediğinden –daha doğru bir tabirle– düşünmek istemediğinden konuşmanın akışını değiştirmek isteyerek dedi ki:

— Eskiden romanlara pek merakın vardı, hâlâ bu alakan devam ediyor mu?

— Sorar mısın? Hem kütüphanemi genişlettikçe genişlettim. Yazma, basma kitapların hiçbirini kaybetmedim. Bağdat'tan tut da İstanbul'a kadar, Fuzuli'den tut da Muallim Naci'ye kadar, Naci'den tut da yeni nesil edebiyatçılara kadar, onlardan tut da beşikteki çocuklara (!) kadar! Beşikteki çocuklardan tut da ana rahmindeki ceninlere yani Fecriati kulübüne kadar! Yazık ki bütün bu eserleri gözden geçirdikçe –yine mazi gibi– maziye, evet, yalnız maziye: "Nasıl safa bulayım, ben ki bîsafa bulurum / Gelen zamanımı Naci geçen zamanımdan!" diyeceğim geliyor!

— Kütüphanende, eskilerden, ortancalardan, küçüklerden kimler var, bakayım? Hem bu ilminle, bu irfanınla hangi edipleri, hangi muharrirleri, hangi tarihçileri muhafaza edebilirsin? Öyle ama, of... Burası da ne kadar sıcak. Biralar tazelensin. (Bardağı masanın üstünde tıkırdatarak ilave etti) Garson!

— Amesus!

— Bira! Sandviç de yap, havyar da getir, vazgeçtik yarım getirme! Tam getir ama sigara kâğıdı gibi olmasın! Sen de bizim yerimizde olsan üç damla zeytinyağıyla bu kadar hafif şeyi ne yutarsın, ne de yutturabilirsin! (Sonra, yine hitap etti) Söyle, canım! Şu kütüphanende kimler var?

— Ali Şir Nevai, bir. Bu adamcağızın hiçbir şiiri olmasa öyle ağzını yaya yaya söylediği: "Zülfünün nârı düşübdür

la'l-i meygûn üstüne / Îlâ kim can riştesi bir katre-i hûn üstüne[1] beytine bayılırım.

— Daha?..

— Bağdatlı Fuzuli'ye de âşığım. Herif billah âşık-ı billahdır. *Divan*'ı o zamanda, o asırda vücuda gelir bir eser midir? En müşkülpesent edebiyatçılarımız bile merhumu takdirle anmışlar, takdirle anacaklardır!.. *Hadikatü's-Süeda*'sını, *Farsça Divan*'ını, *Türkçe Divan*'ını bir yana bırakalım, yalnız *Leyla ve Mecnun*'u bin divana değer!

— Hele bir bira daha...

— İçeriz... Fuzuli'de neler var... Başını ağrıtıyorum amma affet! *Hadikatü's-Süeda* pek büyük adamların pek büyük olan cennetidir, Fuzuli onu, o kitabı kanlı gözyaşlarıyla bitirmiştir... *Farsça Divan*'ını bir kere al da oku!.. Bak bir Acem şairinden farkı var mı? *Arapça Divan*'ını gözden geçir... Gör ki bu şair Arapçada dahi üstünlüğünü iddia etmek hakkına sahiptir!.. *Hadikatü's-Süeda* olmasa, Kâzım Paşa hangi bahçede gezerdi?.. Oh! Muhteşem-i Kâşanî olmasa zavallı Nevres ve zavallı benzerleri nereden fikir alırlardı? Neyse! Burada da edebiyatla uğraşacak değiliz ya?

— Hadi, biraz da Tepebaşı'na...

— Maatteessüf arzuna uyamayacağım.

— Neden?

— Sana tesadüf edeceğimi bilemedim ve valideye beklemesini söyledim.

— Adam sen de!

— Olmaz bugün izin ver de başka vakit...

— Ne vakit?

— Ne vakit istersen!

— Cuma günü Kuşdili'ne gelir misin?

— Çalışırım...

— Öyleyse şimdilik adiyö...

---

1 "Ateş rengi saçın düşmüştür kızıl dudağın üstüne / Sanki can bağı düştü bir kan damlası üstüne."

11

Bu akşam da Tepebaşı bahçesinde etek hışırtısından, kadın kokularından, çocukların çemberlerinden geçilmiyordu.

Musiki, gönül açıcı havalarla ihtiyarlara gençliği, gençlere bitip tükenmez emellerin nağmelerini fısıldıyordu.

Bir aralık Refet'in önünde oturduğu masanın yanından beyaz bir bulut uçar gibi oldu, baktı; evvelce bir kere daha gördüğü dilber kadın! Şimdi yanında otuz beş yaşlarında bir erkek vardı.

Refet gözlerini bu çiftten bir türlü ayıramıyordu.

O aralık buzda soğumuş rakısını getiren arsız bir garsona sordu:

— Şu çifti gördün mü?

— Hangisini?

— İşte canım, lüksün altında duruyorlar. Görmüyor musun, işte oturdular.

— Evet, evet!

— Tanıyor musun?

— Şöyle böyle...

— Nasıl şöyle böyle?..

— Madamın yahut matmazelin adının Rozali olduğunu biliyorum. Bir aydır buraya geliyorlar, hatta daima benim hizmet ettiğim yerde otururlar. Şimdi gidip ne içeceklerini de soracağım.

— Fakat erkek onun nesi?

— Kardeşi diyorlar ama pek inanamam!

— Neden?

— İşte öyle!

— Anlamadım.

— Sizin anlayacağınız, birbirine benzemezler! Sonra konuştukları zaman da, lakırdıları kardeş lakırdısına benzemez!

Şimdi Refet, hülya ve emelle dolu içiyordu ve içtikçe bakışlarının Rozali'nin süzgün bakışları içinde bayıldığını hissediyordu!

Kadın bu bakışların tesirinden hem kurtulmak istiyor gibi görünüyor hem ara sıra dudaklarından ayrılmayan gönül avcısı tebessümlerle gamzeler süzüyordu.

Refet, sanki bir güzellik abidesinin karşısındaymış gibi, kalbinden, kalbinin en gizli derinliklerinden şairin:

Ka'betü'l-âfak olurdu olsa bir puthanenin
Levha-i tevkirine pirâye tasvirin senin![1]

ve:

Ey levha-i yâr-ı nevha-bahşâ
Bin kere de eylesem temâşâ
Doymaz sana çeşm-i girye mu'tâd
Baktıkça olur vedadı müzdâd
Hayran-ı nefasetindir elvâh
Kurban-ı letâfetindir ervâh
Nazik gülüşün ne ruh-perver
Kirpik süzüşün ne rikkat-âver
Sermaye-i ah iken nigâhın
Kabil midir intifası âhın
Yok geçmeye râh o gamzelerden
Hep çektiğim ah o gamzelerden
Ey çeşm-i siyah-ı dûdmân-sûz
Gördün mü benim gibi siyeh-rûz
Etsen ne olur şu nâ-ümîdi
Müjgân-ı siyahının şehîdi[2]

ve:

Bir zamandır oldu casusü'l-leyali gözlerin
Düşmen-i hâb etti her sahib-i hayali gözlerin
Dürr ile sayende tezyin eyledim bâlinini
Gözlerimden etti taktir-i leâlî gözlerin[3]

mısralarını geçirerek için için müteessir oluyordu.

---

1 "Senin resmin bir tapınağın köşesine asılı tablo olsaydı, herkesin Kâbe'si olurdu."
2 Muallim Naci'nin şiiri.
3 Muallim Naci'nin bir dörtlüğü. "Bir zamanlar gecenin casusu oldu gözlerin / Uykuya düşman etti hayal sahibini gözlerin / Sayende incilerle süsledim yastığını / Gözlerinden damıttı inci tanelerini gözlerin."

Bir taraftan saf rakının... şey... saf ispirtonun tesiri, bir taraftan Rozali'nin mahmur ve bitap gözleri Refet'i büyüledikçe, biçarenin zihninden Kuşdili, Nurhayat, gece gezintileri, sabah turları hepsi, hepsi siliniyordu!

Bir aralık ayağa kalkmak istedi, sendeleyeceğini anladı, yine oturdu.

Gözleri küçülüyor, görüşü yavaş yavaş kararıyordu. Elini başına, kolunu masaya dayadı. Gözleri kâh açıldı, kâh kapandı. Kulağının dibinde orkestra, pes, tiz orta çığlıklarla bir musiki fırtınası yarattığı zaman, o artık kendinden geçmiş, masa üstünde birbirinin üstüne koyduğu kollarıyla bir yastık teşkil ederek, sızmış kalmıştı...

Ansızın, omzuna dokunan sertçe bir el, onu uyandıracak kadar sarstı, ardından öksürüklü bir ses:

— Çok uyudunuz! Müşteriler dağılıyor! dedi.

Biçare Refet, mahmur mahmur bakıyor, ispirtonun ağırlaştırdığı diliyle peltek peltek söyleniyordu:

— Sahi mi? Vay canına... Doğruymuş be! Saat kaç sularda acaba?..

Garson, parmağıyla ufuktaki aydınlığı göstererek:

— Bak, dedi, sabah oluyor, büfeleri kapadık.

— Hesabımız?.. Lakin bir otele...

— Hesabınız bir şey değil...

Sonra önündeki pusulaya birtakım rakamlar çizerek ilave etti:

— Elli sekiz on para... Çok havyar yediniz paşam...

— Anladık... Otel diyorum, otel!..

— Na... şurada. O kolay... Ben sizi kendim götürürüm...

— Hay ağzını öpeyim...

Çantasından bir Napolyon çıkararak ilave etti:

— Al bakalım...

— Oh!.. Şimdi bunu...

— Bozmaz mısın dersin?

— Dur bakalım...

Garson büfeye koştu, şimdi bir ikinci garson geldi. Napolyonun gerisini getirdi. Refet çantasına bu kalan parayı,

çantayı da pardösüsünün yan cebine koydu, iki garsonla beraber bahçe kapısına yaklaşırken, garsonlardan biri omuzuna çarparak:

— Aman düşmeyesiniz! Bir yeriniz incinmesin! dedi.

Ve havagazlarının ışığıyla kapısının üstünde ismi okunan büyük bir oteli gösterdi.

Dört beş saat sonra satıcıların sesleri, arabaların gürültüleri arasında uyanan Refet kendisini yeşil panjurla kapanmış, kanepesi, koltuğu, karyolası yıldızlı bir yatak içinde bulunca, alık alık etrafına bakınarak evvela, "Ben neredeyim?" dedi. Sonra gözlerini bir şairin düşünceli bakışlarıyla süzerek hatırlamaya başladı. "Ha, hay Allah cezanı versin!" dedi. "Akşam Tepebaşı'ndaydım. Evet, sonra orada... ya... pekâlâ hatırıma gelir, içtim. Neler gördüm, neler! Yine o kadın... İsmi Rozali! Garson söyledi... Ya yanındaki?.. O da bilmiyor. Galiba! Sonra bir hesap gördüm amma bilmem kaç para verdim... Lakin üstümü başımı soymaya da vakit bulamamışım! Kim bilir ne kadar sarhoşmuşum ki beni böyle kütük gibi, ölü gibi yatırmışlar! Lakin beni yoklayan yok! Vakit geçmiş gibi görünüyor!.."

Kalkmaya davrandı. Sonra yine karyolaya uzanarak devam etti:

"Kabil mi?.. Başım dönüyor.. Bulantı dudaklarımın ucunda! Şu otelci gelse de bir Bismark içsem, gözlerimi açsam, sonra hesabımı görüp hemen arabaya, arabadan yine vapura, vapurdan yine arabaya... Kuşdili'ne varsam... Sevgili Nurhayatımı bir görsem... Görsem ama bu sefer muharebenin en sunturlusu çıkacak galiba... Artık ben de çok oluyorum ya..."

Bir yandan bir yana döndü:

"Vay! Burada, bir elektrik zilinin düğmesi de varmış! Şimdi kolay!"

Yukarıdan aşağı bir çığlık aksetti. Beş dakika sonra da çatal sakallı, ihtiyar otelci kapıdan baş göstererek:

— Emriniz?.. dedi.

— Borcumuz?..

— Yirmi kuruş.

— Yetişir mi?

— Elverir, çünkü bir şey yemediniz, yalnız yattınız.

— Ya yemiş olsaydım?..

— Daha ucuz olurdu. Yarım lira alırdık.

— Pekâlâ, pekâlâ! Hepsinden evvel, aman bana bir Bismark yap!

— Konyak, gazoz değil mi? Yoksa...

— Biraz da Amer kat!

— Halis Amer-picon'umuz var?..

— İşte ondan da...

— Şimdi...

— Aman, yavrum, çabuk yetiştir... Midem altüst oluyor... Şimdi hepsini çıkaracağım.

— Geliyor.

Otelcinin gitmesiyle, gelmesi bir oldu. Refet, içindekini çıkarmadan Bismark'ı bir nefeste yuttu, gözleri parladı, yanaklarına renk geldi. Dudakları, belli belirsiz bir tebessümle açıldı.

Kalktı, aynanın karşısında kendisine bir çekidüzen verdi. Bıyıklarını burarak, o parlak aynanın içinde morarmış çehresini, bulanık gözlerini hayal meyal seçerek yine çıngırak düğmesine dokundu. Otelci geldi.

— Alınız... dedi.

Ellerini ceplerine soktu. Yelek, pantolon, ceket, pardösü... Bütün bunların ceplerinden Nurhayat'ın vermiş olduğu bir ipek mendilden başka bir şey çıkmadı.

— Aman yarabbi! Nerede bu çanta?.. diye haykırdı!

Otelci düşünceli düşünceli ensesini kaşıyarak kendi kendine, "Galiba, yine bir dolandırıcıya yakalandık!" dedi.

Refet öyle boynu bükük, şaşırmış öksüzler gibi, bakınıyordu! Zavallı, acınacak bir halde bulunuyordu! Ne yapmalı, yarabbi, ne yapmalı?.. Nihayet kızara bozara, terleye terleye otelciye dedi ki:

— Evet... Akşam Tepebaşı Bahçesi'ndeydim. Çantamı aşırmışlar! Lakin şimdilik ne yapmalı? Siz beni tanımazsınız.

Emniyet etmezseniz hakkınız var. Sizi nasıl temin edebilirim? Size nasıl bir rehin bırakayım? Oh!.. Zihnim perişan... Hah, hatırıma geldi. Şu boyunbağı iğnesini alır mısınız? Pırlantası yirmi lira eder, yahut şu saati bırakayım, kronometre, müşterisine göre elli liranın içinde...

Böyle çok kös dinlenmiş olan otelci kaşlarını çatarak işin neticesini bekliyordu.

Ezilen, büzülen, kızaran, bozaran Refet'in perişan zihninde ansızın bir şimşek parladı:

Üstünden eksilen bir şeyin hangi aşüfteye ikram edildiği uzun uzadıya sorulacaktı. Kayınpederinin, kayınvalidesinin el öpmelik olarak verdikleri bu saatle bu iğneyi gerçi ertesi gün kurtarabilirdi, fakat bunun için de şöyle yaldızlı, süslü bir yalan kıvırmak... İşte bu müşkül! Ne yapsın, ne desin?

Birdenbire gülümsedi, şimdi hatırına gelmişti: Vaktiyle bir mahallede büyüdükleri, bir mektepte okudukları –şimdi Galatasaray'da polis komiseri muavini bulunan– Rıfat Efendi hatırına geldi.

— Şurada bir bildiğim var, dedi. İsterseniz gelin, ister bir adam gönderin... Vereyim!

Otelci pek emniyet edemedi, endişeli bakışlarla döndü, kırlaşmış saçlarına pek lazım olan şapkasını giydikten sonra ekledi:

— Mademki öyledir, hadi gidelim!

Çıktılar. Tesadüf bu ya!.. O gün de Rıfat Efendi izinli değil miymiş! Hayır, ey muhterem okuyucularım, hayır! Sizi –romancılık sanatı bakımından– biraz kızdırmak istiyorum. Maksat latife.! Yine tekrar edeyim: Tesadüf bu ya!.. Refet, Rıfat Efendi'yi Mekteb-i Sultani'nin kapısı önünde yakaladı. Bir vazife ifa edecekmiş, Feriköyü'ne gitmek için, tramvay bekliyormuş. Refet'i öyle şapkalı otelciyle pürtelaş ve hiddet içinde görünce, manidar bir bakışla:

— Hayrola Refetçiğim! Böyle vakitsiz... Bir şey mi var? dedi.

Başına gelenleri anlatmak için Refet'e bir dakika yetti. Rıfat bir mecidiyeyi otelcinin yüzüne fırlattı. Yeni sikkeler-

den, masum ve temiz, hiçbir bedbahtın kanıyla lekelenmemiş bir Osmanlı altınını da "Sonra verirsin!" diyerek Refet'in avucuna sıkıştırdı. Hay Allah razı olsun!

Herifler yine insaflıymış ki boyunbağı iğnesiyle saati çalmamışlar!

Bu bir şey değil ama Kuşdili'ndeki güzellik abidesi bakalım bu işlere razı olacak mı? Mesele burada. Köprü'ye arabayla İndi. Vapura atladı. Kadıköyü'ne çıktı. Endişeli, süklüm püklüm köşke geldi. Fakat bugün kendisini karşılayan olmadı. Çekinerek merdivenleri atladı. Odasına girdiği vakit Nurhayat'ı kanepe üstünde, mustarip, kederli, ağlamaya hazır bir halde buldu. Eğildi, ayaklarını öptü.

— Aman hanımcığım, dedi. Başıma gelenleri sorma, sonra anlatırım. Fakat sana ne oldu?

Şimdi Nurhayat, ayaklarını yere vurarak haykırdı:

— Bedbaht, zavallı masum çocuğun karnımda oynuyor! Ona olsun merhamet et, rezil! Hele doğsun... Sana lanet etmeyi ona öğreteceğim! Çık! Üstüme fenalık geliyor. Allah aşkına dışarı çık! Ne kadar bedbahtmışım! Oh! Şimdi dövünüyorum, saçlarımı yoluyorum! Kendi kendime, kendi nefsime "Niçin vardın, niçin bu alçak herife vardın?" diye haykırıyorum!

12

Rozali –demir bir mengeneye bağlı halde– dünyaya geldiği gün annesi de toprağa girmişti.

Kendisine şefkatli kucağını açan teyzesi de olmasaydı, kim bilir nasıl yetişecekti! Ancak o da vefat ettikten sonra bir hayır sahibi vasıtasıyla yetimhaneye verildi. Orada masum ve müşfik eller arasında büyümeye, yetimhanenin terziliğe ait salonunda günden güne istidadını göstermeye başladı.

Oradan çıktıktan sonra, ihtiyar bir terzi kadın onu himayesine aldı. Rozali, bu kucağa sığındı ve ona layık olduğunu gösterdi.

O zaman şehrimizin tanınmış büyük aileleri ekseriya bu ihtiyar kadının terzihanesinden alışveriş eder; fiyatın uygunluğundan, kalfaların marifetinden, dükkân sahibesinin nezaketinden memnun ve hoşnut görünürlerdi.

Bu tanınmış büyük aileler arasında Tunuslu Ferhat Bey'in ailesi de bu terzihaneye alışmışlardı.

Bu münasebetle Rozali, Ferhat Bey'in Nişantaşı'ndaki konağına gider gelir, güzelliği yanında terbiyesiyle de konak halkının dikkatini çekerdi.

Ferhat Bey'in hanımı Feriha ile kızı Mediha, Rozali'yi kendi evlerinden biri saymak derecesine geldiler.

Hatta bir gün Feriha, kızına dedi ki:

— İki gözüm Mediha! Rozali'yi nasıl buluyorsun?

— Pek âlâ! Fakat ne gibi anacığım?

— Temiz, güzel, namuslu, elinden iş gelir, gül gibi bir kız değil mi?

— Evet anacığım!

— Bilirsin ya! Bizim terzi işlerimiz hiç bitmez, şunu yanımızda alıkoysak...

— Fena olmaz. Elbette oradan çok burada rahat eder. Fakat bilmem razı olur mu?

— Niçin olmasın? İhtiyar kadının vereceği parayı biz de veririz.

— Hakkınız var, yiyeceği, içeceği bizden olduktan, orada kazandığı gündelik kadar burada da para aldıktan sonra, razı olmamaya sebep?..

— Doğru! Bakalım bugün gelecek! Bir kere de kendisine soralım.

Hakikaten Rozali bugün, Mediha'nın bir ceketini prova için geldi.

Anne ile kız, bir mukaddemeye lüzum görmeden fikirlerini açıktan açığa Rozali'ye söylediler. İstedikleri teşekkürle kabul olundu. Ferhat Bey de –kızın namus ve terbiyesinin derecesini bildiği için– burada kalmasından memnun oldu.

Kendine mahsus vakarı, konak içinde ona seçkin bir yer ayırmıştı, o kadar ki beyefendinin, hanımefendinin küçük

hanımefendinin sofralarında –adeta bir mürebbiye gibi– Rozali'nin de –şey... müsaadenizle şimdi böyle diyelim– Matmazel Rozali'nin de bir yeri vardı.

Hava müsait olduğu takdirde Mediha ile Rozali yarım landoya[1] binerler. Şişli'ye kadar giderler, isterlerse Kâğıthane'ye kadar inerlerdi.

Semada bir yağmur belirtisi gördükleri zaman, bahçede havuzun kenarında otururlar, saksılardan uzanan çiçekleri kopara kopara eğlenirler, hangi meyveyi canları isterse bahçıvan çırağı Perikli'ye emrederler, meyveleri alırlar, onlarla akşam sofrasının meyveliklerini süslerlerdi.

Matmazel Rozali ile aile arasında teklifsizlik bu dereceye gelmişti.

Osmanlıların sevgili ve muhterem şairi Abdülhak Hamit *Bir Sefilenin Hasbihali*'nde sefileyi konuşturduğu sırada şöyle söyler:

Gece bir âdet edinmiştim ben
Seyrederdim feleği bir tepeden
İşitirdim o zaman kızlardan
Nur alırmış gibi yıldızlardan
Hâbından kalkar iken hurrem ü şâd
Her seher hüsnüm olurmuş müzdâd[2]

Rozali de sabaha karşı bir âdet edinmişti: Güneş doğmadan kalkar, bahçeye çıkar, havuzun kenarında, çakıllar arasından suların şırıltılarını dinlerdi.

Dönüşte –bir zamandan beri dikkatini çekmekte olan– Perikli'ye tesadüf ederse kirpiklerinin arasından süzgün süzgün bakar, Rumcanın tatlı şivesiyle ondan üstünde seherin şebnemleri parlayan bir kayısı isterdi.

---

1 (Fr. *landeau*) Üstü önden ve arkadan açılıp kapanan, körüklü, geniş bir binek arabası.

2 "Gece bir âdet edinmiştim ben / Seyrederdim göğü bir tepeden / İşitirdim o zaman kızlardan / Nur alırmış gibi yıldızlardan / Uykudan kalkarken sevinçli, şen / Her seher güzelliğim artarmış yeniden."

Bir zaman geldi ki bu kayısı, erik, fındık, armut, elma alışverişleri iyiden iyiye artmaya başladı. Perikli ona yumuşak tüylü şeftaliler bile koparırdı.

Henüz incirler olgunlaşmamıştı. Hele onların da pembe ağızları açılıp çekirdekleri görülsün, sepet sepet toplayacak, Matmazel Rozali'nin önüne koyacaktı...

Yine bir seher zamanıydı ama alacakaranlık denilecek kadar erkendi: Seher yıldızı, orada, süzülüyor, bayılıyor gibi görünüyordu...

Rozali mahmur mahmur gözlerini açtı. Pencereden çiçek kokuları getiren gizli, hafif bir rüzgâr patiska gecelik gömleğinin aralıklarından girerek, sinesinin orasına burasına birer bûse bıraktı, geçti.

Kalktı, her zamanki gibi etrafı dinleye dinleye, bir hırsız heyecanıyla yavaş yavaş merdivenleri indi. Bahçeye açılan buzlu camlı kapıyı –bir kedi yumuşaklığıyla– iterek çıktı, yürüdü.

Şimdi, sabahın şu alacakaranlığı içinde fark edebiliyordu: Orada, havuzun etrafındaki salkım ağaçlarının arasında bir gölge, ara sıra kımıldanıyordu.

Yaklaştı, yaklaştı, ağaçların içine girdi. Perikli'yi karşısında görünce sanki hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi şöyle yapmacık bir "Ay!..." dedi ama, öbür tarafını getiremedi, Perikli'nin kolları arasına düştü. Teslimiyete benzer bir karşı koyma içinde "Olmaz olmaz!.." demekten başka çare bulamadı. Daha doğrusu o da bu kollardan kurtulmak için ciddi bir çare düşünemiyordu...

Seherin baygın yıldızı altında müthiş bir düşüş!

Bu müthiş düşüş:

Ey gizli kebûterlerin aheste sürûdu
Ey mirveha-i lâne-i mürgân
Ey bâd-ı hırâmân
Âfâka inince gecenin sütre-i dûdu
Başlarsın ufuktan seyelâna
Bâlîn-i cihâna
Ol dem ki olur tarab-âmiz-i hayalât

Bir nây-ı zümrüd gibi nâlân
Destinde nihalân
Ol dem ki olur dest-i billurunda semâvât
Bir çeng-i dîlâviz-i müzebbheb
Bir ûd-ı mükevkeb[1]

ve

Gecenin sinesinde cilve eden
Mütehâlik garâm eser-i lemeât
Yaklaşırken seher iner gökten,
Olur ezhâre handerîz hayat.
Bu küçük lem'alar ki şebnemdir
Hüsn-i subhun esir-i vuslatını
Kalb-i ezhâre gizlice getirir,
Onların bûs eder taravetini.
Katre-i eşke cismi pek benzer,
Böyle teşbih ederse şairler
Haklıdırlar, fakat bu noksandır:
Bence bu katredir ki ağlarken
Nâgehân nemli gözleriyle gülen
Çocuğun kirpiğinde tâbândır[2]

ve:

Mahzun seherdir ama bulutlu
Etraf sakin olmakta manzûr
Lâyık denilse sahra bulutlu
Kalmış uzakta sislerle mestur
Derya şıpırdar meşcer gunûde
Bir ninni söyler feryad-ı bülbül
Bir işvekârı ettim tahayyül
Gîsu-yı zerrin olmuş perişan
Berrak omuzlar sîmîn, müdevver
Tâbende sine kalmış da üryân

---

1 Cenap Şahabettin'in "Riyâh-ı Leyâl" adlı şiirinden. Günümüz Türkçesiyle 91. sayfadadır.

2 Ali Ekrem Bolayır'ın "Şebnem" adlı şiiri. Günümüz Türkçesiyle 91. sayfadadır.

Gökten melekler hep imrenirler!
Görmüş cihanda on beş baharı
Çeşmânı mavi bir nazlı dilber
Vakt-i seherde verd-i izârı
Gözyaşlarımdan bir jale ister
Şimdi işittim eşcar içinde
Pek tatlı bir ses gayet müessir
Yatmıştı bir kız ezhâr içinde
Derdim peridir insan değildir
Bâlini güller, bister-i semenden
Nermin ve pembe çıplak ayaklar
Gördüm tevahhuş etmezdi benden
Baktım tebessüm eyler dudaklar
Kaldım da öyle mebhût ve hayran
Bir hayli müddet ettim temâşâ
Derdim içimden hayretle ol an
Bir hûri inmiş dünyaya güya!
Ettim takarrüp sâkindi öyle
Kıldım bu yolda sevdamı ifşa:
"Gökten mi indin ey mâh! Böyle?
Yerde olur mu hûri hüveydâ
Ben bir garibim mahzun ve mecruh
Feryad-perver metruk ve dilhûn
Ol ruhu bari sen eyle memnun
Derd-i firâka gelsin nihayet
Aşkınla şimdi ey mihr-i âmâl
Olsun bu meşcer bir başka cennet
Ey çeşmi mavi, ey zülfü kumral!"
Bir hande uçtu gülgûn lebinden
Pek ruh-perver sevda içinde
"Yârim mi oldun ey mâh?" derken
Kalmıştı sandım hülya içinde
Ettim temayül mesrur mesrûr
Bir bûse aldım bîhuş bîhuş
Yarim gülerdi mahmur mahmur
Cûlar akardı hâmuş hâmuş[1]

---

1 Günümüz Türkçesiyle 92 ve 93. sayfalardadır.

şiirlerinin inlediği bir zamanda başlamıştı, başlamasıyla bitmesi ancak on dakika sürdü. Zaten bu on dakika içinde de her şey olup bitmişti.

İnsanların bütün günahlarını bir kara örtüyle örten geceler uzadıkça, iki dost biraz da istikbali düşünmeye başladılar.

Akşam ay ufukta gurup ederken, leylak kokularını bilmem hangi diyara götüren mis kokulu rüzgâr eserken orada, salkım ağaçları altında titrek, düzensiz nefesler, Perikli ile Rozali arasındaki konuşmayı bütün kâinata dinletiyordu:

— Perikli! Bu her zaman böyle olmaz?

— Nasıl?..

— Mutlak duyacaklar...

— Adam sen de.

— Bre şaşkın! Kazın ayağı öyle değil!.. Dünyada hiçbir şey gizli kalamaz. Duyacaklar, rezil olacağız...

— Ee?.. Ne yapalım?

— Kaçalım dostum, kaçalım...

— Nereye?

— Langa'ya?[1]

— Babamın bostanına mı?

— Hayır canım, oralarda başka bir bildiğin yok mu?

— Dur Rozaliciğim!.. Biraz düşüneyim.

Bir dakikalık düşünmeden sonra ilave etti:

— Buldum. Katina var. Hizmetçi tellalı, her şey tellalı. Beni de sever. Onun evinde saklanırız, olmaz mı?

— Ya nikâh?..

— Oh, sen de... Bunlar sonra düşünülecek şeyler!

13

— Vay, Perikli... Nereden bu geliş? Hem o yanındaki kim?

— Yabancı değil.

— Anladım... Buyurun...

---

1 İstanbul Yenikapı'da, Langa semtindeki Langa (Bizans dönemindeki adıyla Vlanga) Bostanı.

İçeri girdikleri zaman dar, zemini toprak, pis bir avluda bulundular, bastıkları küçük merdiveni çatırdata çatırdata yukarı çıktılar.

Katina, onları döşemesi eski püskü, küçük bir odaya aldı. "İşte burası sizin! İstediğiniz kadar oturun!" dedi.

İki sevdazede yahut felaketzede, bir aralık servetlerini düşündüler. Perikli'nin beş, Rozali'nin on altını vardı. Ne kadar iktisatlı davransalar bu para onları az bir müddet için yaşatabilirdi. Halbuki bu iki genç divane on beş lirayı bitmez tükenmez bir hazine sanıyorlardı! Sevinçlerinden, birbirlerinin olmaktan ibaret bu geçici saadetten adeta sarhoş olmuşlardı!

Bilmiyorlardı ki çabuk başlayan muhabbet, çabuk söner! Bilmiyorlardı ki:

Erişir menzil-i maksûduna aheste giden
Tiz-reftâr olanın pâyine dâmen dolaşır![1]

İlk günler kendisini hissettirmeyerek geçip gidiyordu. Bu günlerin geleceğin karanlık ufuklarında onlar için ne acı, ne elemli felaket geceleri hazırladığını bilseler... Oh, bilseler!..

Bazen her ikisi de birbirinden teselli beklerlerdi, hatta bir sabah ikisi karşı karşıya geçip şöyle konuşmaya başlamışlardı. Rozali demişti ki:

— Ne düşünüyorsun, Perikli?

— Hiç!..

— Hiç değil!.. Lakırdılar ağzından dirhemle dökülüyor... Nen var bakayım?

— Hiç dedik ya...

— Canım, ne kızıyorsun? Beraber yatıyoruz, beraber kalkıyoruz, beraber yiyoruz, beraber içiyoruz, şu halde niçin beraber düşünmeyelim?

— Diyelim ki düşünüyorum. Çare?..

1 "Ağır ağır giden varacağı yere mutlak ulaşır / Acele edenin eteği ayağına dolaşır."

— İyi ya! Düşündüğünü söyledikten sonra o çareyi beraber ararız.

— Evet, düşünüyorum ki biz daha ne zamana kadar burada kalacağız? Elimizde, avucumuzdaki bittikten sonra ne yapacağız?

— Hah! Şöyle! Gördün mü?.. Şimdi bunu düşünelim, çünkü bunu düşünmenin zamanı gelmiştir! O zaman gelip geçtikten sonra düşünmenin de bir faydası olmaz! Doğru! Hakkın var! Kırk yıl Katina'nın evinde kalacak değiliz ya!..

— Paramızla kalıyoruz.

— Paramızla kalıyoruz ama o paranın suyunu çektiğini hissettiği gün 'Hoş geldiniz, inşallah yine buyurun, şimdilik selametle!" der.

— Buna bir çare?..

— Şimdi işte o çareyi düşünelim. Bana öyle geliyor ki ben yine eski yerime döneyim...

— Nasıl nasıl?.. Konağa mı?.. Çıldırdın mı?

— Hayır, canım, bizim madamın yanına!

— Bakalım seni kabul edecek mi?

— Rica ederim.

— Ben hiç ümit edemiyorum.

— Hele bir deneyelim. Sen de bildiğin bahçıvanlardan birine söylersin. Sana eskisi gibi bir yer bulurlar. Herkesin yanında, yüzümüz ak, alnımız açık evleniriz. Ondan sonra sen yine bahçıvanlık, ben yine terzilik ederiz. Pekâlâ geçinir gideriz, nasıl? Dediklerim doğru değil mi?

— Yapabilirsek pek âlâ!..

— Hele bir deneyelim.

Şimdi birer bûse, ikisinin de dudakları üstünden ılık ılık geçti. Ardından yine hülyaya o kadar daldılar, o kadar daldılar ki ta orada, dört adım ilerde kulağını kapıya yapıştırmış olan Katina'nın şeytanca bir gülümsemeyle onları dinlemekte olduğunun farkına varamadılar.

Niçin derler? Âşık kendini kör, dört etrafını duvar sanırmış.

Vuslat çoğalıyor, vuslat çoğaldıkça lezzet azalıyor, lezzet azaldıkça iki kalp birbirinden yavaş yavaş uzaklaşır gibi oluyordu!..

Rozali ne terziliğe teşebbüs, Perikli ne bir iş aramaya gayret etmişti!..

İkisi de biliyorlardı ki böyle umutlarla, hülyalarla, bûselerle, vuslatlarla, velhasıl boş vakit geçirmekle karınları doymayacaktı. Demirin ışıldaması için işlemesi icap ediyordu.

Bir gün Perikli bir iş bulmak için öteyi beriyi kolaçan etti, akşam üzgün döndü: Maksadına nail olamamıştı... Müracaatları çoğaldıkça talih de ona yardım etmemeye azmetmişti.

Gitgide iki sevdazede aşk şarabı kadehlerinin bir parça kırıldığını, bir parça döküldüğünü hissediyorlar ve artık ilk kadehlerin verdiği neşe derecesinde mest olmadıklarını anlıyorlardı!

Bir gece Perikli hiç gelmedi. Ertesi gün erkence kapıyı çalınca, karşısında serzenişkâr ve gücenik gözlerle kendisine bakan Rozali'yi gördü. Rozali: "Sabaha kadar uyumadım, meraktan ölecektim. Nerede kaldın?" dedi. Perikli biraz sertçe davrandı, "Ne yapayım?.. İş arkasında geziyorum. Kabahat bende mi?" cevabını verdi.

Şimdi iki sevgili arasında ilk defa bir fırtına koptu. Rozali:

— Kabahat bende mi? diye sordu.

— Bilmem, fakat herhalde ikimizden birimizdedir.

— Ben niçin suçlu olayım?

— Ya hele ben niçin suçlu olayım ki ilerde aç kalacağımızı bildiğimden önüme gelene yüzsuyu döküyorum. Kendime iş arıyorum.

— Vaat etmedim mi? Ben de kendime iş bulacağım. Beraber çalışacağız. Kavlimiz böyle değil miydi?

— Hani ya?.. Yine eski terziye gidecektin?

— Acelesi ne? Terzi kaçmıyor ya!

— Of, Rozali of!.. Keşke gözlerim kör olsaydı da seni görmeyeydim, başımıza iş açıldı, iş!

— Sus! Komşular duyacak! Niçin o kadar haykırıyorsun?

— Ne yapayım?.. Haykırtıyorsun. İşte bugün de senin için, senin rahatın için gidiyorum. Bakalım, nasıl olacak?

Perikli onun için, onun rahatı için gitti ama akşamüstü gelmedi: Hatta gece yarılarına, hatta sabahlara kadar gelmedi. Öğle oldu gelmedi, ikindi oldu gelmedi, ezan oldu gelmedi, yatsı oldu gelmedi, gelmedi, gelmedi vesselam!

Sabaha karşı yavaşça oda kapısı vuruldu. Rozali, Perikli gelmiş umuduyla koştu, kapının sürmesini çekti. Kapı açıldığı vakit, güzel, mahmur, fakat alt kapakları çürümüş siyah gözleriyle Katina'nın buruşuk çehresiyle karşılaştı.

Katina hemen içeri girdi, kapıyı kapadı. Telaşını belli etmemeye çalışarak, Rozali'nin –bu sabah öyle sarı güller gibi solgun görünen– yanaklarını okşayarak, geçti, mindere oturdu. Ona bir ana şefkatiyle bakarak, "Sana acıyorum yavrum!" dedi. Rozali'nin "Niçin?" sualine hacet bırakmadan devam etti:

— Şunun için ki gençliğini, güzelliğini, saadetini pek bedava geçirdin... Şunun için ki o ihtiyar terzi seni bir daha yanına alamaz! Bana inanmazsan bir dene. Perikli'ye gelince...

Genç kadın ayağa kalkar gibi bir vaziyet göstererek:

— Ee?.. Perikli'ye gelince... dedi.

— Şaşırma semiz bıldırcınım, şaşırma! Bunda şaşılacak, korkacak bir şey yok... Her zaman iki gencin muhabbetleri böyle asılsız çıkar. İşin içine açlık girer! Hevesler geçtiği gibi her şey anlaşılır! Yalnız sevda senin başından geçmedi ya! Biz de kadın olduk, biz de biliriz. Aşk açlıkla gelmez, toklukla gelir, muhabbet ebeyle doğmaz, parayla doğar. Eski zaman masalları geçmiş ola! O masallara şimdi inanmak isteyenlere boynuz değil, iki büyük kulak takıyorlar! Anlıyorsun ya güzelim? Onlara eşek diyorlar, eşek!

— Şimdi bu sözlere...

— Dinle beni... Bu sözlere şunun için başladım ki sen yarın bu goncalıktan soyunacaksın! Bir gül gibi solacaksın! Savrulacaksın, döküleceksin! Solmuş yaprağı herkes çiğner ve çiğnemekle onu hasta bir kelebeğin kanadı gibi ezer, öldürür! Bu goncalıktan soyunmadan, bir gül gibi solmadan, savrulmadan, dökülmeden, çiğnenmeden, ezilmeden, ölmeden, bu sefaletten kurtulamayacaksın! Bilmem, ne demek istediğimi hâlâ anlayamadın mı?..

— Hayır!

— Oh benim zavallı bebeğim... Yakında anlarsın! O zaman "Katina'nın hakkı varmış," dersin!

Bir taraftan –bazı geceler– Perikli'nin gelmemesi, bir taraftan Katina'nın şeytanca sözleri zavallı Rozali'yi –etrafında tereddütle, çekinerek dolaştığı– sefalet girdabının ta içine düşürür!..

Bunun için bir gün Katina'yla Rozali erkenden çıktılar. Ver elini Beyoğlu! Orada Katina'nın bildiği bir birahaneye girdiler. Girecekleri yerde biraz daha serbest olmak, biraz daha çekici ve neşeli görünmek için bir şey içmek lazım olduğunu söyledi. Dört kadeh Martel Rozali'nin daima pembe olan yanaklarını kızarttı, kızarttı, kızarttı, gözlerini de süzdü, süzdü, süzdü!..

İşte Rozali böylece yanakları kırmızı, gözleri süzgün olduğu halde Katina'yla beraber Balıkpazarı'ndaki evlerin demir parmaklıklı kapılarının birinin önünde durdular. Katina çıngırak düğmesine bastı, bir nefes alıncaya kadar bile beklenmedi, kapı açıldı: Tıpkı Katina'ya benzeyen, Katina'nın kardeşi zannolunacak bir kadın misafirlerini karşıladı. Hakikaten de bu kadın Katina'nın kardeşiymiş ya! Çünkü hemen orada Katina kadını bir köşeye çekerek kulağına "Kardeşim! Sevgili Mariciğim! İşte sana bir bıldırcın! Güzel muhafaza et ki uçmasın! Hayat hikâyesini evvelce söylemiştim. Neyse daha yenidir. Alışıncaya kadar güler yüz, tatlı dil göstermeye çalış! Bizim merhametimiz bu kadar olabilir. Sonra o da akranları gibi her şeye alışır!"

Katina dönüşte Perikli'yi evin önünde bir aşağı, bir yukarı dolaşır buldu.

Katina'yı görünce telaşla dedi ki:

— Neredesiniz canım, nereye gittiniz, Rozali nerde?

— Başıma geleni hiç sormuyorsun! Ben de onu arıyorum.

— Ne oldu ki?

— Sabahleyin oda kapısını vurdum, seslendim, cevap yok. Korktum, polise haber vereyim dedim, birdenbire vazgeçtim, anahtar deliğinden şöyle baktım: Yatak boş. Şu halde kapı sürmeli değildi, açtım, girdim: Kuş kaçmış. Bir büyücek bohçası vardı. Onu da almış, götürmüş. Ah zavallı Perikliciğim. Böyle aşüftelerden insana fayda mı gelir?

Şimdi biraz alıklaşan Perikli'ye hakikaten "zavallı" demelidir.

Aldı metâ-ı aşkı belâlar mübareği[1]

Rozali, terzi kadının dükkânında geçirdiği güzel günlerin, Ferhat Bey ailesinde kazandığı itimat ve hürmetin, ah, sonra bir sabah zamanı kokulu kameriyeler altında başlayan vuslatın, daha nice hatıranın doldurduğu rüyasından gözlerini açtığı zaman kendini gülümseyerek seyre dalan Mari onu okşayarak:

— Kalk Rozali, müşteri geldi. Bu ne uyku... Kendine gel. Biraz süslen. Eski şeyleri unut. Düşün ki bundan sonra hep böyle olacak! dedi.

Talihsiz Rozali'nin işte ar damarı çatlamış kadından işittiği ilk sözler.

Mari de yalan söylememişti, dediği doğru. Ondan sonra hep böyle oldu, hep aynı hayat başladı.

Ara sıra Perikli'nin hayaline karşı:

Beni en sonra bıraktın mı rezil
Hangi masumu meramın terzil
Bir cefa eylediğin var elbet
Hangi bîçareye geldi nevbet
Sana bir saniyelik eğlence
Bana bir ömür sürer işkence!

ağlamasıyla, mazide bıraktığı güzel gecelerin elemli hatırasına karşı da:

Gece bir âdet edinmiştim ben
Seyrederdim feleği bir tepeden
İşitirdim o zaman kızlardan
Nur alırmış gibi yıldızlardan
Hâbından kalkar iken hurrem ü şâd
Her seher hüsnüm olurmuş müzdâd!

hasret dolu mısralarını haykırmaktan başka çare bulamazdı!

---

1 "Aldı aşk denen malı, belanın kutlusunu"

Ne çare?.. Mari'nin emrine uymak lazım! Kara talih böyle istiyor!

Aşağıdaki yarı karanlık küçük salona indiği zaman; bacaklarını birbirinin üstüne atmış, şapkasını bastonunun sapının üstünde çevirmeye başlamış, otuz yaşlarında bir delikanlının karşısında bulundu. Delikanlı ilk bakışta karşısındakinin güzelliğini anladı. Bu gibi âlemleri çok gördüğünü anlatan bir tebessümle:

— Oh! Gördüm. Güzelsiniz! Hadi çıkalım! dedi.

Bir saat sonra ikisi de kızarmış, terlemiş halde karşı karşıya geçmişler, saatin bahşettiği uzun bir teklifsizce konuşmaya başlamışlardı. Şurasını söyleyelim ki bu felakethanelere düşen kadınlarla hayat hikâyelerine dair öyle pek çok konuşmaya gelemez! Yalan söylerse tereddüt eder, yalancı bir aşüftenin karşısında olduğunuzu anlarsınız... Doğru söylerse –zavallıyı haklı bulamazsanız bile– bahtsızlığına ağlarsınız!

Rozali de başından geçenleri ağlatacak surette doğru söyledi. Todoraki'yi –delikanlının ismidir– acındırdı. Onun için delikanlı, bu evin daimi müşterileri sırasına geçti.

14

Bir sabah Beyoğlu'nun sisli sokaklarına bakan balkon üstünde, ikisi de sütlü kahvelerini içerken Todoraki birdenbire, hemen aklına gelmiş gibi:

— Oh! İnsan bu hayattan da usanıyor! dedi.

— Niçin? dedi Rozali. Nemiz var ki?..

— Hiçbir şeyimiz yok. Fakat henüz kendimize sahip değiliz.

— Neden?

— Bu evde, bu murdar batakhanede böyle iğreti, böyle belirsiz, böyle berbat yaşamakta ne mana var?

— Ee, ne yapmalı?..

— Serbest yaşamalıyız. Mademki dostuz, mademki birbirimizi seviyoruz, o halde niçin sıkılalım, neden bu esaret?

— Lakin ilerisi?..

— Nasıl ilerisi...

— Mesela bundan altı ay sonrası?.. Bundan bir sene sonrası?.. Nihayet birbirimizden bıkacak değil miyiz?..

— Ağzından çıkan sözleri kulağın işitiyor mu, Rozali? Senden bıkılır mı, Allah aşkına olsun doğru söyle! Senden bıkılır mı?

— Bıkılır dostum, bıkılır! Dünyada ilelebet devam eden hiçbir şey yoktur!

Rozali'nin –çok yalın da olsa– şu felsefesinde yerden göğe kadar hakkı var ya!

En büyük adamlar bile siyah toprağa sığınmış! Onlar bile:

Seyretti hava üzre denir taht-ı Süleyman
Ol saltanatın yeller eser şimdi yerinde![1]

beytinin kanıtı olmuş! Artık, öbür tarafını düşünmeli. Hakikaten, insan ölümsüz olsaydı kim bilir ne kadar sıkılacak, ne kadar usanacak, o kadar korkularla tasavvur edilen ölüme karşı kim bilir ne kadar sevinçle kucağını açacaktı! En bahtiyar ve mesut zannettiğimiz insanlar hayattan bile usanırlar!

Bundan sonra, bu iki kişi, birkaç gün aynı balkon üstünde, aynı hislerle gelecek endişesine daldılar ve bir çare düşünmeye çalıştılar.

Dünyada hangi derdin çaresi bulunmaz!.. Ölüm dışında!..

Bizim koca Fuzuli:

Çâre-i behbûdumu sordum muâlicden dedi
Derd derd-i aşk ise mümkün değil derman sana![2]

demiş ama –kendisinin de tebessüm edeceğinden şüphe yoktur– mübalağa etmiş. Yoksa yine kendisinin de bildiği gibi aşkın vedası kavuşma, mezarı da yine kavuşmadır!..

1 Ziya Paşa'nın bir beyti: "Süleyman'ın tahtı havada uçardı derler / O saltanatın yerinde şimdi yeller eser."

2 "Sağlığım için çare sordum hekimden / Derdin aşk ise dermanı yok dedi."

Hem a canım, iki gönül bir olunca samanlık seyran olur! Bu atasözü ancak fukaraya tatbik olunacak bir hikmettir! Yoksa Todoraki ile Rozali'yi Otel Belvü ve Pera Palas'tan başka bir yer açmaz! Kibarlık bu! Latife değil... Şunun için latife değil ki, iki sevdalı kesin kararlarını verdikten ve odalarındaki masa üstüne ... hane ücreti olarak, ev sahibesini hoşnut edecek bir meblağ bıraktıktan sonra bir gece sabaha karşı, iki sessiz heyula gibi, Beyoğlu kaldırımlarının kesif sisleri içinde daldılar gittiler...

15

Refet epey zamandan beri rahat oturmaya başlamış, Nurhayat'ın güvenini yeniden kazanmayı başarmış, ortadan az da olsa ihtilaf kalkmış, yakınlarının da şöylece biraz yüzü gülmeye başlamıştı.

Refet akşamları erken gelmek, sabahları geç gitmek huylarına alışmış gibiydi. Nurhayat bu tarz hayattan memnun oluyor, kendi kendine "Acaba fesinin içine bir mavi boncuk diksem, paltosunun görünmeyen bir yerine de şöyle bir baş sarımsak saklasam bizim beye nazar değmez mi?.." diyerek kendi kendine gülüyordu.

Sabahları karşı karşıya konuşarak, gülüşerek vakit geçiriyorlardı. Latifeleri olduğu gibi köşke bırakılan mizah gazetelerinin en gülünçlü yerlerini okurlar ve konuşmalarına sürekli kahkahalarla nihayet verirlerdi.

Hatta bir sabah *Kalem*'in[1] şu "Kafile-i Seyyahîn"ini[2] tetkik ediyorlardı. Refet okuyor, her ikisi üstünde konuşuyor, sonra yine her ikisi de gözlerinden yaş gelinceye kadar gülüyorlardı.

---

1 1908-1911 yılları arasında, Salah Cimcoz'un çıkardığı haftalık mizah dergisi.

2 Kirpi (Refik Halit Karay), "Kafile-i Seyyahîn (Seyyah Kafilesi)", *Kalem* dergisi, S. 92, s. 2-5, 26 Ağustos 1326 (8 Eylül 1910).
Refik Halit Karay'ın "Kirpi" müstearıyla yazdığı yazılar, *Kirpi'nin Dedikleri* adıyla, eski ve yeni harflerle pek çok kez basılmıştır.

Bir sabah Refet, salıncaklı koltuğuna oturmuş, mütebessim bir halde, "Kafile-i Seyyahîn"e başlamıştı.

> Yetmiş seksen kişi kadardı; Romanya'ya mı gidiyorlardı yoksa kalem dönüşü deniz hamamına mı ilk bakışta anlaşılamazdı. Ellerinde patiska, kılaptan, yazma bohçalar, ödünç alınmış heybe kılıklı çantalar, Venedik sepetleri, bin bir renk şemsiyeler, arkalarında redingotlar, kadife yakalı pardösüler; ayaklarında potin kundura, keten iskarpin, yarım çizme, Karagöz'ün düğün davetlileri gibi gerdan kırıp belden yukarısını sallayarak büyük bir kafile Dacia vapuruna giriyordu.

— Aman bey, gülmekten bayılacağım!
— Ben de öyle!.. Hele sabret, okuyayım da dinle:

> Asma merdiven dolu bir sinek kâğıdı gibi yalnız sesleri duyulan fakat bir adım ilerlemeye imkânı olmayan seyyahlarla kaplıydı. Tayfalar kollarını bulup tutabildiklerini yukarı çekiyorlar, hamallar eşyalarıyla beraber sahiplerini de yarı taşıyorlardı.

— Sinek kâğıdı... Ama ne teşbih!
— Dinle Nurhayatçığım! Bunlar bir şey değil! Daha pek çok gülünecek yerleri var! Sen hemen dinlemeye bak! İşte:

> Hemen hepsi şimdiden şikâyete başlamışlardı. Zayıf, tıraşı uzun, yanakları mürekkep hokkası gibi kara ve çökük; mor yelekli, başındaki fes neredeyse sıcak denecek kadar henüz kalıptan çıkmış bir adam, bir elinde baston, diğerinde şemsiye adeta hiddetlendi: "Ne akıl bu!" dedi, "Yolcuyu ta yukarı çıkarıp sonra iç merdivenle aşağı indirmek; iyi ki evlerde dama çıkıp sonra delikten tekrar aşağı inmek âdet değil, yoksa çadırda otururdum."

Nurhayat, yine kahkahalarını koyuverdi:
— Gülmekten bayılacağım sanıyorum. Bari bir limonata içsem... dedi.

Refet:

— Dinle! Ötesi daha hoş! diye devam etti:

> Ceketinin arkası çekik, önleri sarkık, boyunbağı yeleğinden kısa, basma mintana iliştirilmiş lastik yakalığı şerit kadar ensiz; tıknaz, adeta haftalarca yatılmış bir yastık örtüsü kadar buruşuk bez pantolonlu, az köse, mamafih sakallı, az kambur, fakat uzun boylu biri cevap verdi: "Bereket içerinin merdivenleri geniş! Hem askı da değil! Evvela sallanır sandım da garsona 'Beni indir' dedim, güldü, sağlam olduğunu göstermek için üzerinde tepindi durdu!

Nurhayat inci dişlerini gösteren kahkahalarına nihayet veriyor mu ya?..

— Nasıl gülmezsin?.. Bir adamın bir posta vapuruna bu kadar yabancı olması... Demek bu "kafile-i seyyahîn" Üsküdar vapurundan başka vapur görmemiş!

Refet:

— Lakırdı karıştırma, hele alt tarafını okuyayım da bak.

— Ne diyor?..

— Diyor ki:

> Palto giymiş, hiç eşyası yok, arkadaşını uğurlamaya gelmiş bir sarraf çırağı kadar baston ve şemsiye kullanmamaya alışmış bir yolcu, boynundan sarkan dürbün, fotoğraf, tuvalet takımı kayışlarıyla koşumunu koparmış haşarı bir midilliye benzeyen gayet şık bir gence sordu: "Kamaraya lüzum var mı ya? Akşama varacağız..." Bu garip sualin muhatabı cevap vermedi? Yalnız, fesinden başka gözleri ve tırnakları da dahil olduğu halde Fener gezmesinden dönmüş bir ehl-i zevk kadar toz renkli sarı arkadaşına usulca ve bittabi Fransızca, "Ne cahil!" diye söylendi.

Nurhayat, kanepenin üstünde iki büklüm olmuş, ellerini böğürlerine dayamış halde kahkahalarını bir türlü zapt edemiyordu.

Refet de ara sıra, gülümseyerek bir an duruyor, "Bakın burası daha tuhaf!.." diye okuyordu:

> Vapurun hareketini, uğurlamaya gelenlerin aynlmasını işaret eden çan duyulunca hayli adam "yemeğe, yemeğe" diye birbirlerini dürttü! Onlar vapurlarda çan sesinin yemeği haber verdiğini nasılsa öğrenmiş aydın seyyahlardı. Koku almaya çalışan burunlarıyla kalabalığı çürük bir tülbent gibi yırttılar, sessizce meçhul bir semte hücum ettiler.

Nurhayat:

— Aman, ne açgözlülük, diyordu, kıtlıktan kurtulmuş gibi!

Refet:

— Bekle iki gözüm! diye devam ediyordu:

> Kanepe bulamayıp da yere bağdaş kurmuş, çantasını sermiş, kapağını boylu boyuna açmış, herkesin gözü önünde kayıtsız bir şey arayan, şişman, yakalıksız yeleğinin iki düğmesi kopuk, tozlu potinli bir adam önünde duran minimini rugan iskarpinleri kısa eteğinin altında siyah kedi yavruları gibi tombul tombul birbiriyle oynayan genç kıza, "Pardon bakalım matmazel; taharet bezlerine basıyorsun, oldu mu ya!" "Ah, pardon mösyö..."

Nurhayat:

— Bizde de böyle münasebetsizlikler vardır ya!.. dedi.

Refet:

— Hele dinle! diye devam etti:

> Ortada bir gürültüdür gidiyor; kısa uzun, şişman zayıf, hasta sağlam birçok seyyah yer bulmak için memurun yanında bazen söylenerek, bazen kızıp haykırarak, öteye beriye çatarak kaynaşıp duruyor, nihayet vapur Karadeniz'e giriyor; yemek vakti.

Nurhayat acır gibi bir tebessümle, "Canım, niçin ayıplamalı? Belki vapurda yaşamaya alışmamışlardır!" diye

seyyahları mazur göstermek istiyor, Refet de gülümseyerek, "Öyle, öyle ama dinle!" diyordu:

> Oturmaya cesaret edemeyen, bir türlü huzurlarında rahat edemedikleri madamlardan uzak kalmak için köşe bucak arayan yahut metruk bir taşbebek gibi vapura ilk girdiği zamanki halini muhafaza eden bir ekseriyet, garsonların zoru ve ısrarıyla mükellef yemek salonuna giderken hareket eden vantilatörleri parmaklarıyla gösterip hayret edenlerle dolu merdivenlerde geçiş durmuştu.

Refet tekrar bir kahkaha salıvererek:

— Aman dinle! dedi. Okuyorum:

> Balık çatalıyla dondurma, dondurma kaşığıyla çorba içen, armut, şeftali gibi ince kabuklu meyveleri soyulur görünce çıplak bir adam görmüş kadar hayret eden bazı kimseler havlularının bir ucunu gırtlaklarına diğerini de tabaklarının altına iliştirdiklerinden elbiselerini kirletmeyeceklerinden son derece emin görünüyor, ihtiyat külfetinden azade kaldıklarına seviniyorlardı.

Nurhayat, fıkır, fıkır güldükçe Refet de yavaş yavaş devam ediyordu:

> Seyyahlardan bir ikisinin koltuğu altında çiçek demeti gibi bir açık sepete yerleştirilmiş taze biber, domates, ekmek gazete kâğıtları arasından kemik bacaklarını gösteren tavuk söğüşleri falan görmüş...

Nurhayat "Ne yaparsın dünyada böyleleri de var!" dedi, sonra "Ee, okuyunuz!" diye ilave etti. Refet okuyordu:

> Yemekte hiç habersiz bir hatip ortaya çıktı ve büyük bir akıcılıkla dedi ki: "Efendiler! Kaptan efendiyi tanır mısınız? Tanımazsanız kaptan efendiyi ben size tanıttıracağım, zira kaptan efendi tanınmaya layık bir efendidir ha! Öyle bir kaptandır ki onu tanımalısınız, ben de size onu tanıtmayı bir vazife bilmeliyim. Değil mi ya, ha!..

Nurhayat'ın "Amma tuhaf herifmiş ha!.." diye birbiri arkası sıra gelen iki "ha!"sı kendisinin de bir "ha!" ilave etmiş Refet'i epey güldürdü. Mamafih, okumayı bozmuyor, güzelce dinletiyordu.

O ilk satırlara benzer biçimde bu veciz nutuk hayli uzadı. Söyleyen kimdir diye sordum, demokratların reisidir, dediler, yaman bir adam! Başı afyonu alınmış, hayli güneşte kalmış bir haşhaşa benziyor. Ve boraya tutulmuş dama asılı nazarlık bir sarımsak gibi sallanıyordu. Bunun altında pipo gibi eğri vücudu, belindeki, boynundaki, dizlerindeki ince boğmaklarla biraz da Arabistan fıstığını andırıyordu. Derken alelacele bir reis teklif ve kabul olundu. Bu dalgın bir adamdı, daima kırk derece ateşte susamış bir hasta gibi kuru dudaklarını kuru diliyle ıslatmaya çalışıyor ve bön bön gülüyordu. Bükreş'te bir nutuk verdi. Aynen dedi ki: "Bugün mukaddes (Niçin mukaddes? Papalık mı burası?) Roma (Romanya olacak) İmparatorluğu'nun (Krallık denecek) toprağına (tabii suyuna değil) ayak basmak için (demek yalnız bunun için) ta... (dört elif miktarı)[1] İstanbul'dan geldik (on sekiz saatlik yol!)

Nurhayat "Vah, acırım" dedi. "Ve bu kadar bir saçma nutuk tasavvur edemem!" Refet "Hele okuyalım" diyordu:

Hemen herkesin beyaz, fıstıki, Bismark renkli şemsiyesi vardı. Bükreş'e çıkınca bunlar açıldı ve seyyahlar rengârenk siperler altında Çin gezi heyeti gibi caddeye yayıldı. Çok sıcaktı, o kadar ki Osmanlılardan yakalığına mendilini sıkıştırmamış, yeleğini açmamış hemen hemen kimse kalmadı; böyle epey gidildi.

---

1 Elif miktarı: Arapça tecvit (okuma) kurallarına göre bir kelimede bulunan med harflerinin (elif, vav ve ye) belli şartlarda kendinden önceki harfin sesini çeşitli uzunluklarda okutmasında kullanılan ölçü biriminin elif harfi üzerinden 1 elif miktarı, 3 elif miktarı, 4 elif miktarı gibi tanımları vardır. Bir elif miktarı bir parmağı kaldırıncaya kadar geçen süredir (yaklaşık 1-2 saniye).

Nurhayat, "Tabanları şişmemişse ben buradayım!" demiş, Refet devam etmişti:

> Nihayet gece oldu. Şehrin garip bir özelliği var: Güneş çekilince Bokas'taki tılsımlı ağaçtan bakar gibi herkes çift görünüyor, bir kadın bir erkek sokaklar hep öyle doluyor. Heyet azası da bu saadete nail olmuştu. Otel dehlizlerinde sabaha kadar gömlekli kadınlarla ceketsiz erkeklerin birbirlerini kovaladıkları, hatta geceliklerini getirmeyenlerin yorgan çarşaflarına bürünüp çıplak ayak, garsonlardan kadınlar hakkında izahat talep ettikleri duyuldu. Şimdiden cepteki saatin satılınca hâsıl edeceği miktar bütçeye ilave edildi.

Nurhayat "Makalenin bazı yerleri güzel ama içinde böyle yüz kızartacak şeyler olmasa!" demiş, Refet de "Ne yapalım, hayatı doğrudan doğruya tasvir etmeliyiz!" cevabını vererek devam etmişti:

> Gündüzleri otel pencerelerinde güneşe karşı asılmış ıslak çoraplar, mendiller, hatta helalî gömlekler kuruyor, rüzgârdan canlı gibi şişerek meraklı meraklı caddelere sarkıyordu.

Nurhayat:
— Romanyalılar şu hale karşı mutlak şaşırıp kalmışlardır.
— Evet, görmedikleri şey...
— Ne kadar fena, ne kadar fena...
— Fena mena... Sen dinlemeye bak! Muharrir makaleye devam edip de diyor ki:

> Her yerde takdir, alkış, yaşasın Türkiye sedaları... Buna mukabil temennalar, tebessümler, süzük süzük, mağrur mağrur bakışlar... Heyet caddelerden bir cenaze alayı heybet ve sükûnetiyle ağır ağır geçerken etraftan durup durup temaşalar, şapka çıkarmalar, umumi bahçelerin çayır yerlerine ispirto lambaları kurup alaturka kahvelerini pişiren ve yerlere boylu boyuna yatıp mastikalarını atanlara karşı garipseyen bakışlar!

Nurhayat:

— Acaba böyle olmuş mu dersin? Yoksa muharrir mübalağa mı ediyor?

— Bilmem ama biraz da mübalağa var sanırım.

— Derken cicim?..

— Derken efendiceğizim, işte okuyorum:

> Nihayet dönüş! Bir haftada ancak sekiz on saat uyunmuş, gerisi ayakta geçmiş; bütün seyyahlar mecalsiz, renksiz, tıraşlar uzamış, elbiseler buruşmuş, kunduralar yenmiş, asıl felaket çantalar boşalmış! Kordonsuz dönenlerle arkadaşının yardımı sayesinde Karaköy Köprüsü'nü geçebilenler az değil. Fakat ziyanı yok, artık gördüklerini anlatma zamanı gelmiş: "Aman efendim, ne terakki, ne medeniyet... Her yerde telefon... her tarafta elektrik, otomobil arabadan çok, ille gece olmuyor mu..."

— Kuzum beyim! dedi Nurhayat. Bu memleket pek hoşuma gitti. İstersen seninle bir seyahat yapalım!

Refet gülerek:

— O da olur, dedi. Sen hele dinle! Daha bitmedi. Muharrir şöyle üç yıldız koyduktan sonra makalesini bitirmek azmiyle başlıyor. Diyor ki:

> Derken üniversite efendileri resmen geliyor; ah bu resmiyet, biçareleri harap etti: Sırtta daima redingot, ama nerede olursanız olunuz, hatta iki gün devam eden şimendifer yolculuğunda bile bu mecburi! Giymemek istediniz mi ne gezme var, ne yemek; kadro harici olur, otelde yahut mektepte kalırsınız, tam doksan altı saat devam eden seyahatlerini şöyle böldüler:
>
> 70 saat gezme, yemek; 10 saat nutuk; 6 saat (yalnız altıdır) uyku; 5 saat idare heyetiyle reisten şikâyet; 5 saat ter silme vesaire..."

Nurhayat:

— Şaşıyorum.

— Neye...

— Böyle senli benli, laubali, bir yazarımızın dediği gibi kunduralı, lapçınlı, saz galat-perdaz Zuhuri kolu kavuklularının, ellerinin hamuruyla böyle işlere karıştıklarına, Romanya'ya gittiklerine...

— Ben de şaşıyorum, ama ne dersin? Bak daha ne diyor:

> Bu bir gezi heyeti değil, sanki uykusuzluğa kaç gün tahammül edileceğini keşfe çalışan bir bilim heyetiydi. Kavak'taki karantina doktoru az daha Dacia vapurunda seksen kadar hasta olduğunu ilan edecek, dünyayı endişeye verecekti. Talebesi de hocası da kanepelere serilmiş, adeta uyku hastalığına tutulmuştu. Bu acıklı bir manzaraydı: Renk uçmuş, ateşten dudaklar kurumuş, terden yakalar buruşmuş, hepsi acı acı sayıklıyor, çırpınıyordu.

Nurhayat, "Zavallı seyyahlar!" dedi. Hem gülüyor, hem "Ümit ederim ki bundan sonra böyle komedi dram seyahatlere teşebbüs etmezler" diyordu.

Refet:

— Ben de bu emeldeyim, dedi. Makale şu kelimelerle sona eriyor:

> Nihayet İstanbul uzaklarda sislerde gömülü, gayet sessiz ve münzevi görünüyor, uyku ihtiyacını artırıyordu. İşte Romanya seyahati böyle bir seyahatti!

Nurhayat:

— Güzel, güzel! Makalenin başı da güzel, neticesi de güzel!

Sonra Refet'in başını kollarının içine alarak:

— Gazetenin güçlü yazarları var! dedi. Gelecek hafta öbür nüshayı da alınız, olmaz mı eşim?..

Refet, bu kolların arasından dudaklarını uzattı, Nurhayat'ın kırmızı bir goncayı andıran dudaklarını öptü, öptü, öptü...

16

Refet, İstanbul'a[1] inmek için bugün erken uyanmıştı. Kadıköyü'ne indi. Şimdi o kadar erkendi ki iskele başındaki gazinonun kapıları henüz açılmaya başlamıştı.

Gazinoya girdi. Şöyle deniz tarafına geçti. Sabaha mahsus bir ciddiyetle şairane hayallere dalarak vapuru beklemeye başladı.

Nihayet vapur geldi, bindi, Köprü'ye indi. Ancak bir aralık Köprü üstünde tereddütle durarak, "Lakin daha pek erken!" dedi. "Biraz yukarı çıksam. Biraz hava alsam! Oh! Köyde de pek sıkılıyorum."

Tünel'in –akşamdan beri güzel kadınların güzel kokularını muhafaza eden– birinci mevkiine girdi. Kulekapısı'na çıktı. Ayaklarının pek ziyade alıştığı Tepebaşı Bahçesi'ne girdi.

***

Karşısına en evvel yine o arsız garson çıktı, hani şu bir gece dengesini kaybetmiş olan Refet'e yardım edeyim derken zavallının çantasını aşıran garson!..

Fakat şimdi burası tartışmanın yeri olmadığından Refet her şeyi unutmuş gibi her zaman önünde oturduğu masanın başına oturdu. Şöyle sütlüce bir çay içti. Dirseklerini masaya, ellerini başına dayadı, şimdi burada öldürmek istediği hatıralarını canlandırmaya çalışıyordu: Rozali'yi gördüğü gecenin nasıl aşk ışıklarıyla dolu olduğunu düşünüyordu.

Garson önündeki tepsiyi aldığı zaman sağ gözünü kırparak, şöyle manidar manidar başını sallayarak dedi ki:

— Nasıl? Seninki görünüyor mu?

— Nasıl benimki paşam?

— Canım, hani? Şu genç senyörle gördüğümüz kadın?

— Evet, evet! Anladım?

— Ee, ne oldu o?..

— Yine buralarda...

---

1 20. yüzyılın ortalarına kadar İstanbul denildiğinde Suriçi olarak da adlandırılan Tarihi Yarımada kastedilirdi.

— Geliyor mu?

— Geliyor.

— Kardeşi yahut âşığı yanında mı?

— Âşığı deyiniz, geçiniz canım! Hayır, işittiğime göre zavallıdan usanmış! Kaçmış!

— Ee, bu kadın?..

— Bu kadına biraz para bırakmış, çıkmış gitmiş!

— O halde kendisi nerede oturuyor?

— ... Oteli'nde, bir apartmanda.

— Yanında kimse yok mu?

— Küçük bir hizmetçi kızdan başka, hayır!

— Âşığının bıraktığı para o kadar bitmez tükenmez bir şey midir ki?

— Oh, bey! Dünyada bitmez tükenmez bir şey olur mu? Gençlik de biter, aşk da biter, her şey biter!

— Demek kadında para suyunu çekti?..

— Kazın ayağı öyle değil!

— Ya?..

— Evet, gizliden gizliye işler var. Biz Tatavla[1] uşağıyız. Anamızdan doğduk doğalı biz bu dalaverelerin içinde büyüdük, iğnenin gözünden Hindistan'ı seyrederiz. Fakat...

— Ee, niçin sözünü kestin?

— Hayır, şey... Demek istiyorum ki...

— Ne demek istiyorsun?

— Yani görüşmek mi istiyorsunuz?

— Ha şunu bileydin!

— O kadar düşünmeye gelmez. Bir gün burada tesadüf ettiğiniz vakit, ona yakın bir yere oturmak, kendisini selamlamak, çok sevdiği kürasodan[2] bir kadeh ısmarlamak...

— Bundan ne çıkar?

— Ne çıkacak, bir saat sonra karşı karşıya oturur, konuşursunuz! Bu kadın öyle bir sihirdir ki, o sihri bir anda hükümsüz bırakmak için biraz cömert görünmek, bir kadeh

---

1 İstanbul'un Kurtuluş semtinin eski adı.

2 (Fr. *Curacao*): Curacao adasında yetişen laraha cinsi acı portakalın kabuğundan yapılan likör.

küraso ikram etmek, şöyle Yanni'nin Birahanesi'nde[1] bir sabah yemeğine davet etmek kâfidir!

— Bu kadar kolay, ha...

— Yüzde yüz! Na işte... Kendisi de geliyor. Talihiniz varmış!

Hakikaten, bu hırsız garson yalan söylemiyormuş! Rozali başında küçücük bir bahçe teşkil eden, allı, kırmızılı, morlu, mavili çiçeklerle süslü şapkasının altında, hafif hafif esen rüzgârın muzipliğine karşı, katmerli goncalara benzeyen pembe kulaklarını öpen saçlarını düzelte düzelte ilerliyordu.

Biraz dalgın görünerek, biraz görmezlikten gelerek Refet'e yakın bir yerde oturdu. Şaşkın Refet ona gülümseyerek, hafifçe "Oh! Safa geldiniz, ne iyi ettiniz, ben de bizi bekliyordum!" kelimelerini anlatacak surette öyle bir baş eğdi ki zaten bu saygıyı kendisinden beklemekte olduğunu –süzgün bakışlarla– açığa vuran Rozali bu baş eğmeye karşılık olarak –müsaade edercesine– bir tebessüm göstermek inayetinde bulundu!

Oh! Zaten Refet'in istediği de yalnız, yalnız bu tebessümdü! Gerçekten her şey bu tebessümle, bu dudakların bükülüp açılmasıyla başlayacaktı!

Sonra o dudaklardan toplayacağı emelleri düşündükçe...

Şimdi arsız garson (Zavallı herifin adı "arsız garson" kaldı, ne yapalım? İsterseniz "hırsız" da dersiniz ve bu sıfatı ona verdiğinizden dolayı pek de isabet etmiş olursunuz!) çilekli, çikolatalı, kayısılı, kaymaklı bir pasta tabağını –beyefendiden aldığı işaretle– Rozali'nin önüne kor komaz güzel kadın hafif bir baş eğmekle, latif bir tebessümle eski aşinasına vaatler, emeller yolladı.

Biraz sonra Refet, güzel Rozali'ye bir de Şartröz likörü gönderdi. Rozali, bu baharlı içkiyle dudaklarını ıslatmadan

1 Yanni Birahanesi (1878): Yanni Cacavopoulos birahaneyi ilk olarak Beyoğlu Gönül Sokak'ta açtı, sonra İstiklal Caddesi Balyoz Sokağa taşıdı. Mönüsündeki bira çeşitleri, büyük salonları ve Avusturyalı, Alman ve Macar müşterileriyle tipik bir Viyana birahanesiydi.

evvel, iri gözlerini Refet'e çevirdi, uzun kirpiklerinin arasından onu süzdü. Bu kirpik süzüşleri Refet'e her türlü teklifsizliği, her şeyi... her şeyi vaat etmiş oldu! İşte bunun için bir saat sonra, Tepebaşı Bahçesi'nin daha vahşi, daha kuytu bir yerinde, sevdaları gizleyen ağaçların gölgesi arasında, aşk sarhoşu söyleşmeye, gülmeye, içmeye başladılar!

Zavallı Nurhayat, değil mi?.. Evet! Hakikaten o genç kadına yazık oluyor.

İki gün sonra, pazar günü için burası, şu gölgeli ağacın altı görüşme yeri olarak seçildi: Refet gelecek, birleşecekler, Rozali'nin oturduğu apartmana gideceklerdi!

Eyvah! Refet'in saadet ufku yavaş yavaş kararıyor, yavaş yavaş lekeleniyordu...

17

Bu pazar günü, Tepebaşı Bahçesi Refet'in gözünde daha aydınlık, daha gönül alıcı görünüyordu.

Refet Rozali'ye Yanni'nin Birahanesi'nde bir ziyafet çekmek bahtiyarlığına nail olacağı için sevinç ve heyecanla Rozali'yi bekliyordu.

Çok sürmedi, oralarda dolaşmakta olan arsız garson, yılışık yılışık gülerek, "Hey... ha... Geliyor!.." dedi.

Hakikaten geliyordu.

Yarım saat sonra ikisi, birahanenin loş koridorundan geçtiler, içeri girdiler.

Yemeklerini yerler, biralarını içerlerken, şöyle biraz kendinden geçen Rozali, yemeklerin nefasetine, biraların letafetine dair olan konuşmanın akışını değiştirerek dedi ki:

— Ha, sahi, unuttum, size bir şey soracaktım.

— Ne gibi?

— Fakat bunda şüphem yoktu, emindim.

— Neden?

— Sizin evli olduğunuzdan...

— Benim mi?..

— Öyle ya!..

— Şey... Evet...

— Fakat sıkılmayınız. Ben ne vakit olsa öğrenir, anlarım.

— Öyle ama iki gözüm, dünyada her adam evlendiği günden itibaren kalp taşımasın mı? Kendi iradesinin üstünde olan bir güce karşı mı koysun? Cevap veriniz, bakayım bana...

— Doğru! Bunun için bir şey dediğim yok! Evlenmek başka, sevmek yine başka... Şurası var ki...

— Neresi?..

— Evet, şurası var ki bizim gibi kadınlar sevilmesini, sevmeyi bilirler, terk edildikten sonra da intikam almasını daha iyi bilirler!

Şimdi Rozali'nin güzel gözlerinden ateşler saçılıyordu!

Bu ateşli gözler serzenişkâr bakışlarına şu kelimeleri de ilave etti:

— Bizim gibi kadınlar dünyada her felaketi görmüş olurlar, felaket onlara cesaret verir, kadınları aslan kadar korkusuz gösteren işte bu cesarettir! Zavallı bizler! Ne kadar yalan vaatlere aldanırız, bilir misiniz?.. Ve sonra bu aldanmamızın ne kadar da cezasını çekeriz, anlıyor musunuz? Fakat, bizi aldatanlara da ceza çektiririz!

— Oh güzelim! Artık bir şey söyleyemeyeceğim. Ne desem beğenmiyorsunuz, ne desem itiraz ediyorsunuz!

— Beğenmediklerim, itiraz ettiklerim doğru değil mi?

— Niçin?

— Oh! Artık doydum. Galiba bira bana çarptı. Başım dönüyor...

— İsterseniz çıkalım, hava alırsınız.

— Fena olmaz.

Birahaneden çıktıktan sonra biraz neşeli, biraz aşk sarhoşu olan Rozali, sevdiğini ... Oteli'ndeki dairesine götürdü!

İkisi de mesut ve bahtiyardı. İkisi de kavuşma sonrasının sisleri içinde baygın baygın gözlerini açtılar. Buseler, sarılmalar, hâsılı her şey yeniden başladı!..

18

Şiddetli bir tifodan gözlerini açan Refet, iki aydan beri üstünde yattığı karyoladan ilk defa işte bugün indi ve hastalığın yarattığı güçsüzlüğe tahammül edemiyor gibi bir elini Nurhayat'ın omuzuna koyarak parlak bir yaz sabahı gösteren pencerenin yanındaki, etrafına, arkasına yastıklar konulan koltuğuna oturduktan sonra, hasta hasta, yorgun yorgun, kesik kesik:

— Oh, çok şükür yarabbi! dedi. Meğer dünya varmış!

Sonra Nurhayat'a dönerek dermansız dermansız ilave etti:

— Nasıl, bugün gazete gelmedi mi? Bir okusak bakalım, âlemde ne var ne yok!

— Geldi beyim! Fakat hekim tembih etti, okumayacaksınız, zihninizi yormayacaksınız.

— O halde sen oku!

— Gündelik gazeteleri gözden geçirdim. Mühim bir şey yok! Haftalık gazetelerin birinde bir şeyler var! Bu mevsime uygun! Okuyayım mı?

— Oku Nurhayat, oku! Dinliyorum.

— İşte:

Doğan mihr-i cihan-ârâ gelindir
Meh-garrâ-yı nur-efzâ gelindir
Tabiat sanki ser-tâ-pâ gelindir
Çiçeklerle bütün sahra gelindir

Saçarken mihr-i âlemtâb yaldızlar
Bu meşcerler içinde bir güzel kız
Ki nisbetle ona mehtâb şansız
Letâfetle olur peydâ gelindir

Peri-i asmânidir sanırsın
Biraz dikkat edersen pek tanırsın
Zehâbında sanırsam aldanırsın
Tecessüm eylemiş sevda gelindir!..

Nihayetsiz güzelliğinden ibaret
Gözünde pertev-i mihr-i melâhat
Yüzünde mevce-i nur-ı bekâret
Şebabı eyliyor imâ gelindir

Serinde efseri hurşid-i enver
Yakışmaz mı o serde böyle efser
Bir ahter-i pembe köşende mücevher
Tabiatta bu müstesna gelindir

Gelinlik pek güzel bir şey bu malûm
Dilinde râz-ı aşk-ı pâki mektûm
Çiçektir, değmemiş el öyle masûm
Melektir, âsman-pîra gelindir

Gelindir sanki her şey taze bir gül
Gelinlik halini eyler tahayyül
Daha bir goncadır etmiş tekemmül
Bu da kırlarda bir zîba gelindir

Yağar gökten zemine yaseminler
Güler her gün hayalinde gelinler
Bulur şair esâtirî zeminler
Onun zihnindeki hülya gelindir[1]

— Nasıl?.. Hoş değil mi?

— Güzel! Tabiatta ne kadar güzel şey varsa hepsini geline benzetmiş! Teşbihler fena değil hakikaten! Orada, ufukta sarı saçlarını etrafa dağıta dağıta doğan güneş, güzel bir ağacın taze yapraklarını elmasla yaldızlayan ay, bir yeni gelinin tacı kadar süslü değil midir? Bu güzellikler içinde tabiat baştan başa bir gelindir. Bir sabah vakti çıplak ayaklarıyla üzerine kırağı düşmüş çimenlerin yumuşak göğsüne basarak, kır çiçekleri toplayan bir kızdır. O çiçekler gelin odasının süsüdür.

1 Günümüz Türkçesiyle 94. sayfadadır.

— Yine mi şairlik?

— Ama öyle değil mi, Nurhayat? O gelinlik kız, cisimleşmiş bir sevdadan başka nedir? Güzel yanaklarında al al nurlar uçuyor! Her şeyiyle var olan bir gençlik! Yahut gelin kıyafetinde bir gençlik. Bütün bu geline güneşten bir tacı, yıldızdan bir küpeyi niçin layık görmeyelim, niçin? El değmemiş bir çiçek! O kadar masum... Kalbindeki gizli sevda da o kadar masum!..

— Ben bu hayallere gülerim ve o kadar teşbihlere karşı size de yine bu şiirin son mısraıyla cevap veririm:

Yağar gökten zemine yaseminler
Güler her gün hayalinde gelinler
Bulur şair esâtirî zeminler
Onun zihnindeki hülya gelindir

Fakat artık yoruldun, yorgunluğun bundan fazlası fazladır. Haydi karyolaya! Biraz da istirahat!

Refet, biraz evvel yaptığı gibi, Nurhayat'ın koluna dayanarak kalktı, karyolasına uzandı, ardından karşı konulmaz bir uyku dalgınlığı arasında gözlerini kapadı.

Rüyasında abajurlu bir lambanın sönük ışığında eşyası hayal meyal seçilebilen bir salondaydı. Derin bir loşluk içinde duvarlardaki tabloları, ortadaki yuvarlak masayı, masanın üstündeki gazeteleri, kitapları, albümleri hayal meyal seçiyor gibiydi. Yine bu karışık gölgeler arasında, salon kapısının yanındaki karşılıklı iki mermer sütunun birinin yanında siyah elbiseli, yüzüne siyah tül örtmüş bir kadının çömelmiş olduğunu gördü. Titreye titreye, korka korka ona yaklaşmaya cesaret etti, kadının yüzündeki tülü çekti, birdenbire haykırdı.

Rozali ona yaşlı gözleriyle bakıyor ve kısık bir sesle, "Hastalığını haber aldım, üzüldüm. Ne zaman geleceksin? Çabuk gel, sana bir müjdem var, anne olacağım!" diyordu ve sonra bu hayal küçüle küçüle kayboluyor, bu yarı karanlık muhteşem salonu Refet'e bırakıyordu.

Refet, rüyasında acı acı haykırdığı zaman Nurhayat onu uyandırmış, Refet gözlerini açarak alnından nohut gibi ter damlalarının kaşlarına doğru yuvarlandığını görmüştü!

Karısının "Ne oldunuz?" sorusuna karşı:

— Hiç, dedi. Korkulu bir rüya! Hasta uykusu! İçimde baygınlık var! Bana biraz süt verir misiniz?

19

Refet'in hastalık sonrasındaki güçsüzlüğü bütün arzularının gerçekleşmesine mani oluyordu. Biraz çıksa, biraz havayı doya doya koklasa ferahlayacak, açılacak ama...

Hayalini unutamadığı Rozali'yi görme isteği karşı konulmaz bir hale gelmişti.

Ona hasta olduğuna, kendisini unutmamasına, sevgisinin gittikçe arttığına dair bir mektup yazmak istedi. Fakat şu aralık bu mektubu kimle gönderecekti? Nurhayat duymadan nasıl mektuplaşacaklardı? Hem kendisi Rumca bilmezdi, mektubunu kime yazdıracaktı?.. Mektubunun cevabını alırsa kime okutturacaktı?..

Hâsılı çok zor durumdaydı!

Bugün sabahtan akşama kadar düşündü. Rozali'yle gizlice haberleşme için bir çare buldu:

Kadıköyü'nde Dimitri namında bir gazinocu vardı ki her şey elinden gelirdi.

Birkaç gün sonra, selamlığa çıkacak kadar kendine gelirse, gizlice Dimitri'yi çağıracaktı, mektubu ona yazdıracak, cevaplarını tercüme ettirecekti.

Öyle yaptı. Birinci mektubunda hastalığından, dermansızlığından, kendisinin vefasızlığına hükmetmemesinden, yakında gelip görüşeceğinden, uzun arzulardan, buselerden, geçmişteki güzel günlerinden, ilk karşılaşmalarından, hasretle dolu olduğundan bahsetti.

Buna aldığı cevaptan kadının bütün ihtirasları, bütün hırçınlıkları serzenişlerle, azarlarla, hatta tehditlerle belli oluyordu.

Refet bu aşkın geleceğinden korkmaya başlamış, bunun için kendine bir çıkış yolu bulamamıştı. Oh! Bir ayak evvel İstanbul'a inebilse her şeye bir çare bulacak ama...

Çok geçmedi, nihayet bu arzusuna da ulaştı.

Köprü'ye çıkar çıkmaz hemen Beyoğlu'na yöneldi.

Terleye terleye, titreye titreye Rozali'nin bulunduğu apartmanın çıngırak düğmesine bastığı vakit, kalbinin atışları ona göz kararmaları getiriyordu.

Birbirinin kucağına atılmaları –hanımlarımızın tabirince– pek dokunaklı oldu: Gözyaşları döküldü, sonra bu gözyaşlarını geniş karyolanın bir parça deniz köpüğüne benzeyen çarşafı üstünde hararetli buseler, ateşli nefesler kuruttu!

Sabahleyin, ilk mahmurluk bozmanın[1] neşesiyle Rozali'yi uyandırmaktan çekinerek oda içinde yavaş yavaş gezinmekte olan Refet, bitap halde konsolun yanındaki kanepeye uzandı.

Bu sırada gözüne bir şey tesadüf etti: Konsolun birinci gözü açıktı, doğruldu, içinden ruhu okşayan, sarhoş edici kokular yayılan bu göze baktı: Kendi mektuplarını gördü.

Birdenbire hatırına bir şey gelmiş gibi çekingen bir tavırla etrafına bakınarak mektupları aldı. Rozali'nin yazdığı mektupların mahfazası olan pakete koydu. Paketi de duvarda asılı pardösüsünün cebine yerleştirdi. Bu aralık Rozali, mahmur mahmur gözlerini açmış, uzun kirpiklerinin altından dostunu süzerek:

— Ne arıyorsun? demişti.

— Mendil almayı unutmuşum... Bu sabah öyle terliyorum ki akşamdan o kadar çok içtiğime lanet ediyorum.

— Oh! Ben de öyle! Ha... mendil mi istiyordun... Konsolun alt gözünde!

Sonra kısa, fakat serzenişli bir konuşma başladı.

Rozali:

— Bu gece de kalacaksın değil mi?

— Öyle mi istiyorsun, sevgilim?

---

1 Akşamki sarhoşluğun mahmurluğunu gidermek için sabahleyin bir kadeh içmek.

— Elbette.
— Öyle olsun.
— Teşekkür ederim.
— Fakat bana iki saat müsaade.
— Nereye gideceksin?
— İstanbul'a geçip yine döneceğim!
— Yalan!
— Seni ne vakit aldattım?

Rozali, âşığının boynuna sarıldı:

— Oh Refet, kuzum gel! Sonra ağlarım...

Refet iki buseyle gönlünü yaptıktan sonra giyindi, çıktı.

Yolda giderken, eli kendiliğinden pardösüsünün yan cebine giriyor, sürekli mektup paketini yokluyordu.

Tünel'den çıktıktan sonra Galata'da bir birahaneye girdi. Ve –bilmem nasıl delice bir düşünceyle– burada içebileceği kadar içti: Sokakta, Köprü'de, Kadıköy İskelesi'nde, Kuşdili'nde herkesin dikkatini çekecek kadar sallanıyordu!

Yalnız Nurhayat'ın değil, bütün hane halkının karşısına işte böyle sermest ve perişan, akılsız ve izansız bir halde çıktı!

20

Refet, bir gün değil, iki gün sonra bu sarhoşluktan uyandı.

"Zer-i dâdem ve derd-i ser harîdem!" Yani, "Para verdim, baş ağrısı aldım!" sözünü hatırladı.

İş bununla bitse cana minnet! İlk ayılışında pardösüsünün –Rozali'nin mektuplarından yayılan güzel kokularla leylaklardan yapılmış bir demeti saklayan– yan cebine baktı: Yok! Yatak odası içinde aramadık yer bırakmadı: Yok! Yok! Yok! Salondaki yazıhanesinin gözlerinden birisine saklamış olması ihtimaline kuvvet vererek kapıyı açtı, salona çıktı.

Nurhayat orada, kısmen perdeleri indirilmiş salonda bir koltuğa oturmuş, kitap okuyordu.

Gözlerini kaldırdı. Kocasına süzgün süzgün baktı. Yine okumaya başladı.

Telaşından sesi titreyen, iradesine hâkim olamayan Refet:

— Orada ne yapıyorsunuz, cicim? dedi.

Nurhayat acı bir gülüşle:

— Küçük bir hikâye! Oturun şuraya! Baştan okuyayım... Dinleyiniz! cevabını verdi.

Refet, oturdu, Nurhayat, okumaya başladı:

Hayatın en büyük zehri olan alkol yüzünden ezilen midemin tedavisi için Alman Hastanesi'ne yattığım zaman, beni kısmen Marmara'nın, kısmen Boğaz sularının göründüğü büyücek, ferah, güzel bir odaya koymuşlardı...

Karşıdaki Çamlıca'nın zümrütlerle kaplı zirvesi güneşin parlak ışıkları içinde belirir, beri yanda Selimiye Kışlası'nın sarı kuleleri yükselir, daha ötede Karacaahmet Mezarlığı'nın -bu o kadar ferah değil- koyu, nefti selvileri altında yatanları gizler gibi görülürdü.

Arada sırada Üsküdar iskelesinden ayrılan bir Şirket vapuru, geçtiği yolu beyaz köpükler içinde bırakarak Beşiktaş'a doğrulur, ardından bir şilep vakarla Karadeniz'e doğru süzülür, ta uzakta bir yelken kanatlarını açmış bir kelebek gibi görülürdü.

Yazıdan, okumaktan sıkıldığım zaman kalkar, sigaramı yakar, pencereyi açar, nihayet tabiatın doyulmaz manzaralarına karşı derin bir "oh" çekerdim. Mart sonunun güzel günlerinden birinin neşesine karışmış olan bu "oh"ları çok kere yanımdaki koğuştan gelen bir öksürük sesi acılaştırırdı... Şimdi kimsesiz veremli bir genci düşünerek "Zavallı!.. Öksürüyor!" derdim. Bazen hastanenin koridoruna çıkar, oradan bahçenin kumlu taşları üstünde iki rahibeyi iki lacivert gölge gibi görürdüm, ki bunlar her zaman yavaş yavaş yürürler ve yavaş yavaş konuşurlardı...

***

Okumak için bana bir kitap gönderdikleri gibi, bakmak için de bir dürbün göndermişlerdi... Bakınız, bir gece nasıl oldu:

Ufukta, gurubun son ışıklarının yansıdığı Marmara'nın altın göğsünde bir sonbahar akşamı başlıyor, biraz sonra akşam

karanlığı çöküyor, daha biraz sonra parlak yıldızlar semadan dünyanın bedbaht sakinlerine karşı alaycı alaycı gülüyor, kıpırdıyorlar gibi görünüyordu...

Hastaneyi çevreleyen sokaklardan birindeki ev yattığım odaya bitişik olan bahçe duvarının hemen hemen birkaç metre gerisindeydi. Perdeleri bazen kapalı, bazen açık olan bu ev bu geceye kadar dikkatimi çekmemişti. Bilmem, bu gece nasıl oldu, yarıya kadar indirilmiş olan tül perdelerin altından parlak ışıkların gözlerimi kamaştırdığını gördüm ve artık bilmem nasıl bir hissin şevkiyle, dürbünümün iri gözlerini bu pencerelere doğru çevirdim.

* * *

İlerde, ta uzakta bir masa üstündeki aynanın iki tarafına, beni parlak ışıklarına çeken iki lamba konmuştu. Bu masanın üstünde pudra kutuları, lavanta şişeleri, saç tarakları öyle gelişigüzel atılmış gibi duruyordu. Daha beri yanda, şöyle tuvalet masasının biraz berisinde, geniş bir karyola beyaz çarşaflar, yastıklar içinde bir baygın deniz köpüğü gibi görünüyordu. Duvardaki Şark halıları üstüne –pek iyi seçilemiyordu– ihtimal ki pek çıplak, pek başı açık resimleri asılmıştı. Kleopatra'ya mahsus şairane bir yer... Ah, daha yakından görebilseydim!..

Bu şairane yuvanın Kleopatra'sı da vardı. Gecelik kostümünün gizleyemediği tombul kollarının nihayet bulduğu pembe ellerinden birini çenesine dayamış öbürünü şöyle gelişigüzel kanepeden aşağı salıvermişti... Lambaların yaydığı ışık altında gördüğüm kadarıyla saçları altın renginde olmalıydı... Dürbünüm gözlerinin rengini tayin edemiyordu, ama bu saçların rengine bakılırsa gözleri denizlerin derinliği kadar koyu mavi, bu gözleri süsleyen kıvırcık kirpikler, güneşin ışıkları kadar parlak olsa gerek... Terliklerinden birini, ayaklarını öpen halının üstüne fırlatmış... Öbürü ayağında kalmıştı.

Ara sıra başını kapıya doğru çevirmesi, bazen sabırsızlıkla ayaklarını yere vurması beni, birisini beklemekte olduğu zannına düşürdü... Zannım doğruymuş... Kapı yavaşça açıldı, sarışın bir delikanlının başı göründü... Kadın kalktı, orada aynanın önünde, bu ölümlü dünyada –hele ilkinin– tadı hiç unutulma-

yan uzun bir buse kondurdu... Ondan sonra kadın kanepenin bir tarafına, delikanlı bir tarafına oturdu.

***

Yavaş yavaş yaklaşıyorlardı; genç kadın kaşlarını çatıyor, galiba bir şeyler söylüyor, delikanlı tebessüm ediyor, sevdiğine karşı uzanan dudaklarıyla samimi, hararetli bir sevda şiiri okuyordu... Kim bilir?.. Onun bu gece aşkını ne gibi şiirler anlatabiliyordu, kim bilir?

Yavaş yavaş yaklaşıyorlardı, o kadar ki delikanlının eli, kadının başındaki tarağa dokundu... Tarak düştü, saçları dağıldı, şimdi kadının beyaz omuzları, altından bir selsebil içinde kaldı... Genç, soyunmaya başladı... Bilmem nasıl bir şehvetle dudaklarını kadının yuvarlak, beyaz omuzlarına uzatıyordu... Yavaş yavaş yaklaşıyorlardı...

Yaklaştılar, yaklaştılar, o kadar ki birbirinin ihtiraslı, hararetli nefesleri yine birbirinin çehrelerini yakmaya başladı. Orada karyola, beyaz köpükler içinde bir şey bekliyor gibiydi... Delikanlı bu ateşli kadını kolları arasına aldı, o beyaz köpüklerin içine attı... Tavana asılı olan pembe karpuzlu gece lambasını yaktı... Şimdi odanın içini gül renkli, şafaktan uçmuş al bir ışık kapladı, masaya yaklaştı, lambaların ışığı, bu aşk ve sevda dolu gencin nefesleri altında birkaç kere sallandı, söndü... O da o beyaz köpüklerin içine girdi...

Nihayet bir zaman oldu ki gördüğü manzaradan utanan dürbünüm iri, siyah, meraklı gözlerini kapadı...

Nurhayat, hikâyenin son satırlarını da okuduktan sonra gülerek dedi ki:

— Nasıl?.. Beğendiniz mi?

— Lakin pek açık yazılmış güzelim!..

Şimdi Nurhayat koynundan buruşmuş, ezilmiş bir paket çıkararak Refet'in yüzüne fırlattı ve heyecanının etkisiyle titreyen kısık sesle:

— Alınız bu cinayet delillerini! Hepsini tercüme ettirdim, hepsini okudum. Ahmak! Alçak! Namussuz! Budala!.. diye haykırdı!

21

Şimdiye kadar vazifelerini muhtelif surette yerine getiren olay kahramanlarını bir daha gözden geçirmek isteriz:

Refet'in –keşmekeş hali, gençlik divaneliği arasında– nasıl bir ıstırap içinde, nasıl buhranlı bir durumda olduğunu görüyoruz. Öyle bir hal ki neticesi facialarla dolu olsa gerek!

Beri yanda Remzi –sefaletin dibine inmek için son adımını atmak üzere bulunan– Refet'ten ziyade her iki ailenin haline acımaktan başka bir çare bulamıyordu!..

Mehmet Haluk Bey buruşmuş, düşmüş, hastalıklara uğramış, Fatma Bedriye Hanım da artık "hastalıklı bir kadın" olmuştu.

Ahmet Ruhi Paşa, öyle inme inmiş gibi uzanmış yatıyor! Ne dehşetli dert! Eline geçirdiği hastayı öyle çabuk çabuk da öldürmez.

Nurhayat, meçhul bir geleceğin karanlığı içinde –yolunu şaşırmış yolcular gibi– ne yapacağını şaşırmış düşünüyor, bu durum onun her bakımdan kırılmış zihninde facialı, kanlı mevzular hazırlıyordu...

Nurhayat'ın annesi ise –ailenin başına gelen bu felakete tahammül edemeyerek– bahtiyar olmuş, yani Hakk'ın rahmetine kavuşmuştu.

Necip, en iyi dostlarından olan Refet'in halini sormak için bir kere Kuşdili'ne gelmemişti!..

Rozali, elden kaçıracağını anladığı, belki kaçırdığı Refet'ten vahşice intikam almak için şeytandan yardım istemeye başlamıştı!

Nurhayat, geleceğini karanlık gördükçe, bazen dimağında intikam hissiyle karışık bir cinnet volkanının, bir düşmanlık ateşinin tutuştuğunu hissediyor, şu Rozali'yle karşı karşıya gelmek, onu yakmak, öldürmek istiyordu!

İntikam fikri bu! Hususiyle kadındaki intikam fikri! En büyük romanların mevzuları hep bu intikam fikri değil midir?

Nurhayat düşündü, düşündü. Nihayet babasının eski emektarlarından bir arabacının karısı olan Eftimya hatırına

geldi. Eftimya'nın evi köşke pek uzak değildi. Ekseriya, bu emektar kadını yoklamak için oraya giderdi.

Bu sabah yine öyle yaptı: Eftimya'ya gitti. Eftimya, bu sefer gelmesi pek uzamış olan küçük hanımı kapı önünde görünce, "Göreceğim geldi, buyurun buyurun!.. Oh!.. Sizi buraya hangi rüzgârlar attı?" sözleriyle karşıladı. Fakir bir ailenin itina edebileceği kadar derli toplu bir odaya götürdü.

Nurhayat kahve içmedi, hiçbir şey istemedi. Yalnız kendisiyle biraz görüşeceğini söyledi.

Eftimya gülerek –tabii bir surette– cevap verdi:

— Dinliyorum, bir işiniz mi var küçük hanımcığım?

— Ben buraya hep iş için mi gelirim Eftimya? Hem şimdiye kadar hangi işim oldu da geldim?

Sonra, pencerelerin önüne dizilen karanfil saksılarına bakarak ilave etti:

— Oh! Ne güzel açmışlar!

— Şu iki tane katmerliyi sizin için koparayım...

— Hayır hayır... sonra... ha... iş diyordum. Hakikaten bu sefer bir işim var.

— Ne gibi?..

— Kolay...

— Elimden gelecek bir şeyse...

— Pek basit.

— Sizi dinliyorum hanımcığım!

— Koca yüzünden ne kadar kederler çektiğimi, ne dertlere uğradığımı gördün, işittin ya!

— Evet.

— Kocamın metresine yazdığı mektupları, onun cevaplarını ele geçirdiğimi duydun mu?

— Aman yarabbi, hayır...

— Ya.

— Lakin bu Refet Bey çılgın olmalı, sizin gibi bir hanımın üstüne...

— Ben bunun için son bir çare buldum.

— Nasıl?..

— Kocamın kapatmasıyla karşı karşıya geleceğim.

— Lakin... Neye yarar?..

— Bak, neye yarar: Ona kendisinin ne olduğunu, nasıl bir çirkef parçasından ibaret bulunduğunu, kocamdan elini eteğini çekmezse mahvolacağını anlatacağım! Bizim başımıza felaket yağdırmaması için önce rica edeceğim! Sonra tehdide başlayacağım! Hülasa, elimden ne gelirse yapacağım.

— Tehlikeli olur diye korkarım.

— Niçin?

— Şunun için ki, böyle kadınlar her şeyi göze alabilirler.

— Kendileri kabahatli oldukları halde...

— Onlar orasını bilmezler. Hususiyle bu dünyada hiç kimse kabahati üzerine almaz!

— Ben bir kere söyleyeyim de...

— Şu halde ne yapacaksınız?

— Kocamın ağzından bir mektup yazdıracağım.

— Rumca?

— Evet. Kocam bu mektupta hastalığından, gelemediğinden bahsedecek, buraya, sizin eve davet edecek...

— Lakin efendim?..

— Evet, bu böyle olacak.

— Fakat...

— Korkma! Senin için hiçbir tehlike yok... Adamakıllı görüşeceğiz. Böyle daha iyi olur.

22

Yaz güneşinin coşkun ışıkları altında zümrüt gibi görünen Kuşdili Çayırı, geçen baharın bir gününü hatırlatıyor; ihtiyarlara teselliler, gençlere emeller saçıyordu.

Rengini genç bir kızın gözlerinden alan sema, öyle lekesiz, öyle çıplaktı. Ufuklarda ne bir bulut, dağlarda ne bir duman vardı. Yalnız hafif bir rüzgâr, Marmara'da çırpışan dalgaların üstünden atlaya atlaya sahillere ruh açıcı kokular bırakıyordu. Sanki bugün şafak, kokular içinde gözlerini açmış, sanki güneş kokulu bir yastığın üstünde uyanmıştı.

Yaz güneşinin coşkun ışıkları altında zümrüt gibi görünen Kuşdili Çayırı geçen baharın bir gününü hatırlatıyor; ihtiyarlara teselliler, gençlere emeller saçıyordu.

Bu esnada İngiltere Sefarethanesi tarafından bükülerek Tepebaşı Bahçesi'ne doğru inmekte olan Rozali'yi takip eden Dimitri, kadına yaklaşarak:

— İsterseniz bahçede bir kahve içelim, dedi.

Rozali reddetti. Bu bahçe onun için mazinin hatıralarıyla doluydu. Yine bu esnada, Kuşdili'ndeki köşkün salonunda, yeşil panjurları açılmış bir odanın penceresi önünde Nurhayat solgun bir çehreyle uzaklara dalmıştı. Tabiatın neşesiyle bu kadının hüznü bir tezat teşkil ediyordu.

Yaz güneşinin coşkun ışıkları altında zümrüt gibi görünen Kuşdili Çayırı geçen baharın bir gününü hatırlatıyor; ihtiyarlara teselliler, gençlere emeller saçıyordu.

Şimdi Rozali şiddetli bir lodosla yalpa vuran Kadıköy vapurundan çıkmış, rehberiyle beraber çekine çekine bir kupa içine girmişti. Atlar yürümeye başladığı zaman –bilmem nasıl bir sezgiyle– kendini asabi bir buhran içinde bulan Rozali acı bir "Of!.." çekti. Kıra yaklaştıkları zaman daha saf bir hava teneffüs etmeye başladılar. Çayırın tenhalığı kendini belli etmişti. Yalnız dere kenarında birkaç çocuk balık tutmakla uğraşıyorlardı.

Yaz güneşinin coşkun ışıkları altında zümrüt gibi görünen Kuşdili Çayırı geçen baharın bir gününü hatırlatıyor; ihtiyarlara teselliler, gençlere emeller saçıyordu.

Köşe başında arabadan indiler. Biraz yürüdüler. Eftimya'nın evi önünde durdular. Dimitri kapıyı çaldı. Kapı açıldı. Rozali içeri girdi. Merdiven başında Eftimya "Buyurun, çıkın!" dedi. Dimitri döndü. Rozali, ayaklarının altında sallanan eski merdiveni çıktı. Çekingen bir tavırla kanepeye oturdu. Hafif bir rüzgâr, kadının saçlarıyla oynarken, dere onun gözleri hizasında bir gümüş zincir gibi uzanıyordu. Elini kalbi üstüne koydu, içi içine sığmıyordu. Karşısındaki pencereden kâinatın tebessüm ettiğini görüyordu.

Yaz güneşinin coşkun ışıkları altında zümrüt gibi görünen Kuşdili Çayırı geçen baharın bir gününü hatırlatıyor; ihtiyarlara teselliler, gençlere emeller saçıyordu.

23

Eftimya, kapısı kapalı odayı Rozali'ye göstererek, biraz manidar bakarak:

— Orada, sizi bekliyor! dedi.

Rozali oda kapısını yavaşça iterek içeri girdi ve arkasından şaşkınlıkla haykırdı: Karşısında Refet'i göreceğine bir İslam hanımı gördü.

Nurhayat biraz solgun, biraz mütebessim, biraz hiddetli halde:

— Ne yaparsın madam? dedi. Bazen evdeki pazar çarşıya uymaz. Refet Bey'i arıyordunuz, karısını buldunuz... Oturunuz, oturunuz... Şimdi karşı karşıya geldik, rahat rahat konuşabiliriz.

Rozali oturdu. İki kadın arasında önceleri hafif sonraları şiddetli bir münakaşa başladı.

Nurhayat:

— Kocamı kandırdınız, pekâlâ... Kocama vazifesini unutturdunuz, yolunda... Fakat onun bir ailesi olduğunu düşünmediniz!

— Fakat bu benim vazifem değildi.

— Neden?

— Bunu evvela kocanız düşünmeliydi.

— Siz iğfal ettikten sonra mı?

— Ben niçin iğfal etmiş olayım?

— Elbette! Sizin gibi kadınlar dost bulmakta, dost bırakmakta pek çok tecrübeler görmüşlerdir. Bu tecrübelerden niçin istifade etmediniz?

— Orası benim vazifem değildi. Kocanıza sorun.

— Niçin sorayım? Onu ben bir dereceye kadar mazur görürüm! Görüyor musunuz? Beni de kendiniz gibi terbiye-

sizlik etmeye mecbur ediyorsunuz! Size demek istiyorum ki dişi köpek kuyruğunu sallamayınca...

— Çok ileri gidiyorsunuz hanım...

— Daha ileri gitsem de olabilir. Sizin gibi kadınların nazarında aile, faydasız bir cemiyetten, bir gürültüden ibarettir. Bizim için öyle değil! Biz bir kocayla yaşamak, bir kocayla ölmek isteriz. Fakat sizin için bütün insanlar kocadır!

— Öyle olsun...

— Öyle ya! Siz, yavrusunu yiyen kediden başka bir şey misiniz!

Şimdi Nurhayat, bir kan dalgasının beynine doğru çıktığını hissediyor, baştan aşağı asabi bir halde titriyordu.

Rozali haykırdı:

— Ya siz, daha başka bir şey misiniz? Siz bize çok yüksekten bakıyorsunuz, biz sizi çok alçaktan seyrediyoruz! Bizim elimizde öyle albümler vardır ki...

— Kesmeyiniz, kesmeyiniz... Lakırdınızı kesmeyiniz! Öyle albümler vardır ki...

— Eğer arasak, o albümlerin içinde sizin de resminizi buluruz.

Nurhayat bir adım attı:

— Benim mi?.. Asla, asla...

— Hiddetleniyorsunuz, hanım! Bu sizin için iyi değildir.

— Sana son defa söylüyorum karı! Ya kocamı bırak yahut seni mahvederim.

— Kendinizi nafile üzüyorsunuz... Kocanız beni bırakmalı...

— Siz kendinizi çekiniz... O da çeker...

Rozali, şeytanca bir tebessümle cevap verdi:

— Bakalım, ben kendimi çekmeye muktedir miyim? Bende de bir kalp, bende de bir his yok mu?..

— Bakın, güzellikle söylüyorum. Düşününüz ki, bir anne olacağım!

— Benim olmayacağım ne malum?..

— Düşününüz ki doğuracağınız bir piçtir!

— Ya sizin doğuracağınızın bir piç olmadığını nasıl ispat edeceksiniz?

Nurhayat beti benzi uçmuş, titremeye başlamış halde, dişi bir aslan kuvvetiyle atıldı, ince, zayıf parmaklarıyla rakibesinin boğazına sarıldı; vahşi, müthiş bir mücadele başladı...

İkisi de nefes nefese –yırtıcı bir hayvan homurtusuyla– uğraşıyorlardı!..

Çok sürmedi! Rozali tiz, canhıraş bir çığlıkla düştü!

Orada, masanın mermer taşının keskin kenarı Rozali'nin beyni üstüne uzun bir yara açmıştı! Kan! Cinayet! Cinayet!

Şimdi Nurhayat hissiz ve idraksiz, gözleri büyümüş halde ayaklarının altına serilen rakibesine bakıyordu!

Birdenbire gözleri karardı, başını elleri içinde sıkarak:

— Kan, kan, çıldırıyorum! diye düştü.

Refet, Eftimya, Nurhayat, Gazinocu Dimitri adalete teslim oldukları zaman Nurhayat karnında bir cismin, talihsiz bir ceninin ürperdiğini hissetti! Yazık! Anne zindanda, çocuk beşikte kalacak.

Mahkûmların gözünde kara bir matem olan bugün, bütün tabiat yine parıltılı, yine neşeli, yine kayıtsızdı.

Yaz güneşinin coşkun ışıkları altında zümrüt gibi görünen Kuşdili Çayırı geçen baharın bir gününü hatırlatıyor; ihtiyarlara teselliler, gençlere ümitler saçıyordu.

Son

SANA DAİR

Ben ne yazsam bütün yazdıklarım
Sana dair üzüntülerdir
Ne düşünsem bütün hayallerim
Sana dair özlemlerdir

Gözümde senin taze hayalin
Sonsuzlukla daima birdir
Ruhumda hep senin sözlerin
Beni hayranlıkla titretir

Her zaman ben senin huyundan
Senin gizemli nazından
Arzulu bir dille bahsederim

Elde hasret ve hülya kalemi
Kâğıt üstünde mest ve müstesna
Bir kadın kalbi çizer giderim

Cenap Şahabettin

MEST Ü MÜSTAĞRAK

Örtelim aşkımızla yaremizi
Tatlı bir sessizlikle güzelim
Kapayıp seyir penceremizi
Aşkımızın çarpıntılarını dinleyelim

Dizinin üstünde arzulu yüzüm
Kalbimin üstünde titreyen elim
Ben bu yalvaran duruşla güzelim
Güzelliğinin önünde işte ağlıyorum

Okşa rahatlatan bir bakışınla
Sevgi dolu ve hasta başımı
Siyah gözlerinin ateşiyle
Doldur şefkatli gecemin ufuklarını

Gönlümün gizli arzuları
Ruhunun derinliklerine aksın
Kalbimin hüzünlü musikisi
Seni yavaş yavaş ağlatsın

Titresin saçlarım, başım, ruhum
Okşayan ellerinin altında senin
Nefes aldıkça yaralı kalbim
Ağzından güzel koku dalgaları gelsin

Böyle mest olup yükselip gitsin
Daima avutulmak isteyen ruhum
Böyle kendinden geçmişçesine terk etsin
Elemlerle dolu yorgun hayatım

Cenap Şahabettin

HATIRÂ-İ YÂR (YÂRİN HATIRASI)

Hükmedici elinde kalan gönlümün parçaları
O güzele aşkımı hatırlatır mı bilmem
Benden kalan şefkatin o kanlı parçalarına
Bir kerecik dönüp de baksa yetinirim

Ben hep o vefasızı hatırlayarak toplarım
Ömrümün güzel günlerinden kalan yıkıntıları
Ömrümün ufuklarındaki gülümseme hâlâ odur
Hâlâ onun hayalini ruhumda saklarım

Ayrılık görününce ufkumda
Kederimin dalgaları üstünde sabahla
Eriştim ayrılış ve boyun eğiş sahiline

Heves denizinde çektiğim acılara karşılık
Kıymetli bir inci gibi kaldı yadigâr
Gönlümün elinde nazlı sevgilinin hatırası

Cenap Şahabettin

DEST-İ YÂR (YÂRİN ELİ)

Gölgeli, kararmış yüzümün üstünde
Titreyince senin elin ey sevgili
Hayalimin göğü üstünde
Açılır nurlu bir çiçek

Kalbimin üstüne gülümseyerek
Elini koyunca ey sevgili
Ruhumun kabrine acıyarak
Bir güvercin gelip konar sanki

Bana üstü örtük neler neler anlatır
O küçük, kimseninkine benzemez elin
Ki tutar da zaman zaman öperim

Dudaklarım değince
Sanırım gökyüzüne uzanmış da
Ayın parlak dudağını öperim

Cenap Şahabettin

Kalbimde ince bir sızı
Sevda mı nedir bu duyduğum şey
Gözümde de hasret yaşı
Sevdaları gösterir yavaşça
Sevdim seni! Merhamet efendim
Ey zülfü güzel, gözleri mahmur
Kirpiklerini görüp beğendim
Beni kavuşmakla sevindir
Rüyada, hayal içinde hep sen
Hep sen... Güzelim! Esirinim ben
Bilsen bu ne tatlı esaret
Zavallı gönlüm senden buse ister
Göster güzel ellerinle göster
İlk aşkıma karşı bir cömertlik göster

*

Ayın rengi kayboldu sonunda
Tanyeri ağartısından izler belirdi

O ay yüzlü hâlâ uykuda
Ansızın duydum hoş bir ezgi
Bülbül gündoğumunu müjdelerdi
Doğudan parlak bir ışık yükselirdi
Güneş denizi aydınlatırdı
Bir tablodur bu, ressamı Tanrı

Güneşe karşı canan uyandı
Örtmüştü yüzünü sırma saçları
Baktı, kızardı, gayet utandı
O ceylan gözlü hayrette kaldı

Ona doğru eğildim sevinçle
Bir kere baktım şaşkın şaşkın
Yârim gülerdi baygın baygın
Sular akardı sessiz sakin

LEYL-İ SEFİD (BEYAZ GECE)

Çıt yok... Bu gece sakin ve sessiz doğa
Pek hoş geliyor ruhuma bu sessiz hülya
Geceden sabaha ben yine düşünceler içindeyim

Göğe yükselen servilerle yerler
Yasemin ve mücevherle örtülü yumuşak bir yatak
Ağaçlar yıldız döküntüleriyle çiçekleniyor

Çıt yok, gülüyor neşeyle ay ağılı
Gülümseyerek seyreder suya kanmış gibi dünyayı
Her ışıklı koru birer süslü gelin odası

Bu gece sevda ile dudak dudağa gelmiş gizlice
Ateşböceklerinin sükûnetiyle gizlenenler ve sırlar
Bilsem kimi bekler bu yıldızlı geniş yollar
Ey gece... Ey hayallerin beyaz örtüsü
Ağlar bu küçük yuvada bir görüşme vaadi
Doğsun şu ufuktan ona altın renkli bir güneş

Hüseyin Siret

RİYAH-I LEYAL (GECE RÜZGÂRI)

Ey gizli güvercinlerin aheste ezgisi
Ey kuşların inleyen esintisi
Ey salınan rüzgâr
Ufuklara inince gecenin dumanlı örtüsü
Başlarsın ufuktan akmaya
Cihanın yastığına
O zaman hayaller oyuna başlar
Zümrüt bir neyin inlemesi
Elinde taze fidanlar
O zaman billur elinde gökyüzü
Gönül çelen süslü bir çenk[1]
Yıldızlı bir ud olur

Cenap Şahabettin

ŞEBNEM

Gecenin sinesinde cilve eden
Aceleyle koşan parlak izli sevdalar
Yaklaşırken seher iner gökten
Hayat çiçeklere gülüşler saçar
Bu küçük parıltılar ki şebnemdir
Sabah güzelliğine kavuşmayı bekleyen
Çiçeklerin kalbine gizlice getirir
Onların tazeliğini öper

Şekli gözyaşına pek benzer
Böyle derlerse de şairler
Haklıdırlar, fakat bu noksandır

Bence bu damladır ki ağlarken
Ansızın nemli gözleriyle gülen
Çocuğun kirpiğinde parlamaktadır

Ali Ekrem Bolayır

---

1 Arpa benzeyen telli bir çalgı.

Sabah mahzun ve bulutlu
Etraf sakin görünmekte
Doğrudur ovaya dense bulutlu
Uzaklara kadar sislerle örtülü
Deniz şıpırdar orman uykuda
Bir ninni söyler bülbülün sesi
Bir nazlı edalıyı hayal ettim
Altın gibi uzun saçları perişan
Berrak omuzlar gümüşten, yuvarlak
Parlayan göğsü kalmış da çıplak
Gökten melekler hep imrenirler
Görmüş cihanda on beş baharı
Gözleri mavi bir nazlı dilber
Seher vakti gül yanakları
Gözyaşlarımdan bir jale ister
Şimdi işittim ağaçlar içinde
Pek tatlı, etkili bir ses
Yatmıştı bir kız çiçekler içinde
Dedim peridir, insan değildir
Yastığı güller, yatağı yaseminden
Yumuşak ve pembe çıplak ayaklar
Gördüm korkmazdı benden
Baktım gülümsüyor dudaklar
Kaldım öyle şaşkın ve hayran
Bir hayli süre seyrettim
İçimden hayretle o an dedim
Bir huri inmiş dünyaya sanki
Yanına yaklaştım sakindi öyle
Bu yolda sevdamı açığa vurdum:
"Gökten mi indin ey ay böyle
Yerde görünür mü hiç huri
Ben bir garibim mahzun, yaralı
Feryat eden, terk edilmiş, içi kan ağlayan
O ruhu bari sen eyle mutlu
Ayrılık derdi son bulsun
Aşkınla şimdi ey umutlardaki sevgili

Olsun bu orman başka bir cennet
Ey gözleri mavi, saçları kumral"
Bir gülücük uçtu gül renkli dudağından
Pek ruh okşayıcı sevda içinde
"Yârim mi oldun ey ay yüzlü" derken
Kalmıştı sandım hülya içinde
Ona doğru eğildim sevinçle
Bir buse aldım şaşkın şaşkın
Yârim gülerdi baygın baygın
Sular akardı sessiz sakin

Doğan dünyayı süsleyen güneş gelindir
Nur saçan ak yüzlü ay gelindir
Doğa sanki baştan ayağa gelindir
Çiçeklerle bütün ova gelindir
    Dünyayı aydınlatan güneş yıldızlar saçarken
    Bu korular içinde bir güzel kız
    Ki onun yanında mehtap bile sönük kalır
    Güzellikle, incelikle ortaya çıkan gelindir
Gökten inmiş peridir sanırsın
Biraz dikkat etsen pek tanırsın
Bu düşüncende sanırım aldanırsın
Ete kemiğe bürünmüş sevda gelindir
    Sonsuz güzelliğinden oluşmuş
    Yüzündeki güneş ışığı gözlerinde
    Bakireliğin nuru dalgalanıyor
    Gençliğine işaret ediyor gelindir
Başında güneş ışığından bir taç
Yakışmaz mı o başa böyle bir taç
Bir köşesinde pembe bir yıldız mücevher
Doğada bu müstesna gelindir
    Gelinlik pek güzel bir şey bu malum
    Kalbinde temiz, gizli aşkı saklı
    Çiçektir, el değmemiş öyle masum
    Melektir, gökyüzünü süsleyen gelindir
Gelindir sanki her şey taze bir gül
Gelinlik halini hayal eder
Daha bir goncadır ama olgunlaşmış
Bu da kırlarda süslü bir gelindir
    Yağar gökten yere yaseminler
    Güler her gün hayalinde gelinler
    Şair bulur bunun için efsaneler
    Onun zihnindeki hülya gelindir

"Kuşdili'nde"nin 1910 tarihli ilk baskısının kapak görseli. Üstte eski yazıyla "Kuşdili'nde, Muharriri: Mehmet Celal" yazmaktadır.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 56

Mehmet Celal'in son yıllarında yazdığı *Kuşdili*'nde romanı, Kadıköy'ün bu çok ünlü mesire yerinde başlayan bir aşk hikâyesi ve bu hikâyeye ikinci bir kadının girmesiyle yaşanan olaylar etrafında şekillenir.

Servet-i Fünun'dan mizah dergisi *Kalem*'e dönemin popüler mecmualarının okunduğu, Cenap'tan Muallim Naci'ye pek çok şairin şiirleriyle anıldığı eser, hem yazarın hem dönemin okuma kültürü ve beğenisi hakkında fikir vermesi açısından dikkate değerdir.

Mehmet Celal (1867-1912)

Mehmet Celal, babası Ferik İsmail Hakkı Paşa'nın memuriyeti nedeniyle çocukluğunu Şam, Beyrut, Sofya, Erzincan gibi pek çok farklı şehirde geçirmiştir. Bu nedenle çeşitli okullara devam etse de düzenli bir eğitim göremez. Özel hocalardan ve babasından dersler alır. Oldukça genç bir yaşta memuriyet hayatına atılıp mümeyyizliğe kadar yükselir. Fakat içki sorunuyla bu görevden ayrılmak zorunda kalır. Sonradan alkol tedavisi görse de giderek sağlığı bozulur ve hayatını kaybeder.
Edebiyatımızda Ara Nesil olarak adlandırılan grubun önemli kalemlerinden olan Mehmet Celal'in ilk şiirleri *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde yayımlanır. Daha sonra *Maarif*, *Hazine-i Fünun*, *Mektep*, *Malumat* gibi pek çok dergide yazarak adını duyurur. Roman, şiir, hikâye ve tenkit gibi farklı türlerde, çok sayıda eser kaleme alan yazarın ilk romanı *Venüs* yayımlandığında okurların beğenisini kazanır ve kısa zamanda üne kavuşur. *Bir Kadının Hayatı* ve otobiyografik eseri *Küçük Gelin* o dönemde en beğenilen romanları olur. Mehmet Celal'in seçme eserlerine Türk Edebiyatı Klasikleri Dizimizde yer vermeyi sürdüreceğiz.

12 TL